

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM
İÇ MİMARLIK PROGRAMI**

**1970-2000 YILLARI ARASINDA KONUT
ARAYIŞLARI VE İÇ MEKAN DÖNÜŞÜMLERİNİ
TÜRK SİNEMASI MERCEĞİNDEN OKUMAK**

YÜKSEK LİSANS/TEZİ

Melek BAYRAK

İSTANBUL, 2021

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANABİLİM
İÇ MİMARLIK PROGRAMI**

**1970-2000 YILLARI ARASINDA KONUT
ARAYIŞLARINI VE İÇ MEKAN DÖNÜŞÜMLERİNİ
TÜRK SİNEMASI MERCEĞİNDEN OKUMAK**

YÜKSEK LİSANS/TEZİ

Melek BAYRAK

(180251002)

Danışman

(Dr. Öğr. Üyesi Salih SALBACAK)

İSTANBUL, 2021

25/ 02/2021

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İç Mimarlık Anabilim Dalı'nda 180251002 numaralı Melek BAYRAK'ın hazırladığı " Türk Sinemasında Aile Temasının Ev ve İç Mekân Üzerinden Okunması " konulu İç Mimarlık Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 25/02/2021 Perşembe günü saat 14 :00 'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** karar verilmiştir.

Düzeltilme verilmesi halinde:

Adı geçen öğrencinin Tez Savunma Sınavı .../.../20... tarihinde, saat ..... da yapılacaktır.

Tez Adı Değişikliği Yapılması Halinde: Tez adının "1970-2000 Yılları Arasında Konut Arayışları ve İç Mekan Dönüşümlerini Türk Sineması Merceğinden Okumak" şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Tarih	İmza
(Danışman) Dr. Öğr. Üyesi Salih SALBACAK	25/02/2021	KABUL
Prof. Dr. Mualla YILDIZ	25/02/2021	KABUL
Dr. Öğr. Üyesi Büşra ÜNVER	25/02/2021	KABUL

BEYAN/ ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağılı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Melek Bayrak

İmza

TEŞEKKÜR

Sinema, iç mekan, konut ve aile etkileşiminde yaptığım bu çalışmada, konu seimimden, tezimin tamamlanmasına kadar olan tüm süreçlerde bana büyük destek veren Değerli hocam ve aynı zamanda Bölüm Başkanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Salih SALBACAK'a çok teşekkür ediyorum.

Melek BAYRAK

İmza

1970-2000 YILLARI ARASINDA KONUT ARAYIŞLARINI VE İÇ MEKAN DÖNÜŞÜMLERİNİ TÜRK SİNEMASI MERCEĞİNDEN OKUMAK

Melek BAYRAK

ÖZET

Türk toplumunda aile: hukuk, gelenek, inanış ile aidiyet üzerinden şekillenen kurumsal bir yapıyı ifade eder süreklilik gösterir ve dinamiktir, hane halkı sayısına göre de büyük ve çekirdek biçimde sınıflandırılır. Kendi toplumu içerisindeki en küçük birimi temsil eden Türk ailesi toplumsal bellek üretiminde: Roman, öykü, şiir gibi yazılı eserlerin yanı sıra sinema endüstrisinde de toplumun gelenekselliği, dönüşümü ve kırılmaları üzerinden senaryolarda yer bulmuştur. 1960'dan günümüze gelişen Türk sinemasına Yeşilçam adı verilmektedir. Yeşilçam: Aile temasını romantizm, dram, komedi, gerilim, trajedi ve fantastik denemeler gibi anlatımlarda senaryolaştırmış, izleyicinin beklentileri doğrultusunda da aktör ve aktrislerin yanı sıra mekân temsilleri ile de desteklenmiş hatta bazı yapıtlarda aile teması mimari bir yapı tipi konut üzerinden kurgulanmıştır. 1960'lı yıllarda dünyada başlayan özgürleşme ve yenileşme düşüncesi Türk sinemasında da karşılık bulmuştur. Bu değişim sürecinde sinemada: Ailenin yeri, Osmanlıdan süregelen batılılaşma çabaları, kentli aile, köyden kente göç ve ideolojik gelişmeler, işçi işveren anlatımları ile süreç sonrasında toplumsal gerçeklik, cinsiyet kavramlar içerisinde kadın öyküleri de işlenmiştir.

Yeşilçam yapıtlarındaki toplumsal değişim ve dönüşüm süreçleri içerisindeki ailenin dramaları ile iç mekânları arasında paralellikler bulunmaktadır. Özellikle modern kavramının sorgulandığı ve gelenek gelecek tartışmaları; popüler üslupta döşenmiş konutlar, konfor çağrışımları, alt ve üst gelir gruplarının yaşam biçimleri ve göç olgusu, dış koşullarla mücadele eden ailenin barınma çabası ile konut özlemleri bu paralel gelişimlerdenidir. Bu çalışmada: 1970-2000 yılları arasında Türk ailesinin konut arayışını, mekân gereksinimlerini, özlem ve beğenilerinin iç mekâna yansımaları, kültür, kimlik, mekân ve mekânın temsili bağlamında 1970-2000'li yıllar arasında seyirci karşısına çıkan komedi, dram, trajedi, gerilim gibi temaları içeren sekiz yerli film üzerinden konutun durumu, dönemsel analiz ve mekânsal gelişmelerin belgelenmesi hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: (mekân, iç mekân, sinema, modernleşme, toplum)

**READING RESIDENTIAL SEARCHES AND INTERIOR
TRANSFORMATIONS BETWEEN THE YEARS 1970-2000 FROM THE
CENTER OF TURKISH CINEMA**

Melek BAYRAK

ABSTRACT

In Turkish society, the family expresses an institutional structure shaped by law, tradition, belief and belonging. It shows continuity and is dynamic. It is classified as large and core according to the number of households. The Turkish family, representing the smallest unit in its own society: In addition to written works such as novels, stories and poems, it has also found a place in the scenarios of the traditionalism, transformation and breakages of society in the cinema industry. Turkish cinema that has developed since 1960 is called Yeşilçam. Yeşilçam: The family theme was scripted in narratives such as romance, drama, comedy, thriller, tragedy and fantastic essays, the expectations of the audience were supported by actors and actresses as well as spatial representations, and even in some works, the family theme was constructed through an architectural building type residence. The idea of emancipation and innovation, which started in the world in the 1960s, was also met in Turkish cinema. In this process of change, the place of the family, the ongoing westernization efforts from the Ottoman Empire, the urban family, the migration from the village to the city, and the ideological developments, worker and employer expressions, social reality, gender concepts and women's stories were also covered after the process. There are parallels between the drama of the family and the interior spaces within the social change and transformation processes in Yeşilçam works. Especially the modern concept is questioned and the discussions of tradition and future; Residences furnished in popular style, connotations of comfort, lifestyles of lower and upper income groups and migration phenomenon are among these parallel developments in the housing effort and housing aspirations of the family struggling with external conditions. In this study: The reflection of the Turkish family's search for command, space needs, longing and tastes on the interior between 1970 and 2000, in the context of culture, identity, space and the representation of space, themes such as comedy, drama, tragedy, thriller that appeared before the audience from 1970 to 2000. It is aimed to document the situation of the house, periodical analysis and spatial developments through eight local films.

Keywords: (space, interior, cinema, modernization, social reality)

ÖNSÖZ

Aile kavramı, geçmişten günümüze yaşatılan, farklı toplumların ortak evrensel ürünü toplumun en temel yapı taşı ve en küçük birimidir. İnsanoğlunun, toplumsal yaşama biçimini öğrenip nesilden nesile aktardığı dinamik bir kurumdur.

Toplumların kendine özgü, değer yargıları, normları, örf ve adetleri vardır. Bu nedenle bütün bu unsurları kendi bünyelerinde bulundurması o toplumun kültürünü oluşturur. Bir toplumun kültürünü bilmek, o toplumun dünyaya bakış açısını ve kendi gelenek, göreneklerini anlamamızı sağlar. 1970-2000'li yıllar arasında Türk sinemasında aile kavramı, konut üzerinden de incelenerek, dönemsel olarak ailenin barınma çabaları, konut özlemi arayışlarından yola çıkarak o dönemde seyirci karşısına çıkan sekiz yerli film üzerinden ailenin konut özlemi, dönemsel analiz ve mekânsal gelişmelerin irdelenerek belgelenmesi amaçlanmıştır.

Tez çalışmam boyunca bana büyük destek veren, Değerli hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Salih SALBACAK'a ve bana yardımcı olan değerli kuzenim Dr.Meliha Honic'e, eğitim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen sevgili aileme sonsuz teşekkür ederim.

İstanbul, 2021

Melek BAYRAK

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLO LİSTESİ.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1
1. ANA HATLARIYLA TÜRK TOPLUMUNDA GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE AİLE VE KONUT.....	5
1.1.AİLE KAVRAMI.....	5
1.2.BARINMA EYLEMİ VE KONUT KAVRAMI.....	7
2. 1970-2000 YILLARI ARASINDA DÜNYADA VE TÜRKİYE'DEKİ TOPLUMSAL HAREKETLER İLE EKSENİNDEKİ KONUT VE İÇ MEKAN.....	10
2.1. 1970'Lİ YILLARDAN GÜNÜMÜZE DÜNYADAKİ TOPLUMSAL HAREKETLER.....	10
2.1.1. Konutun Durumu, Tasarım Eğilimleri ve İç Mekân.....	13
2.2. 1970-2000 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DEKİ TOPLUMSAL HAREKETLER.....	19
2.2.1. Konutun Durumu, Tasarım Eğilimleri ve İç Mekân.....	25
3. 1970-2000 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DEKİ KONUT SORUNUNA ÇÖZÜM ARAYIŞLARINI TÜRK SİNEMASI MERCEĞİNDEN OKUMAK,.....	31
3.1. TÜRK SİNEMASI.....	31
3.2. SİNEMA MERCEĞİNDEN İÇ MEKAN OKUMALARI.....	33
3.2.1. Göç ve Konut “Diyet”.....	33
3.2.1.1. Mekânsal Belge ve Okumalar.....	34
3.2.1.2. Değerlendirme.....	35
3.2.2. Gecekondu Tipi Konut “Sultan”.....	37
3.2.2.1. Mekânsal Belge ve Okumalar.....	38
3.2.2.2. Değerlendirme.....	40
3.2.3. Yapsatçılık ve Konut “Gülen Gözler”.....	41
3.2.3.1. Mekânsal Belge ve Okumalar.....	43
3.2.3.2. Değerlendirme.....	45

3.2.4. Toplumsal Sınıf Ayrışması ve Konut “Gülsüm Ana”	46
3.2.4.1. Mekânsal Belge ve Okumalar.....	47
3.2.4.2. Değerlendirme	49
3.2.5. Lojman “Milyarder”	50
3.2.5.1. Mekânsal Belge ve Okumalar.....	51
3.2.5.2. Değerlendirme	53
3.2.6. Konut Finansmanı “Kiracı “	54
3.2.6.1. Mekânsal Belge ve Okumalar.....	55
3.2.6.2. Değerlendirme	57
3.2.7. Geleneksel Konut “Yalı”	58
3.2.7.1. Mekânsal Belge ve Okumalar.....	60
3.2.7.2. Değerlendirme	64
3.2.8. Apartman Dairesi “Bir Kadın”	65
3.2.8.1. Mekânsal Belge ve Okumalar.....	66
3.2.8.2. Değerlendirme.....	69
4.SONUÇLAR VE TARTIŞMA	70
5.KAYNAKLAR	75

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.2.1.1. Filmin Künyesi	33
Tablo 3.2.1.2. Filmin Mekanları	35
Tablo 3.2.1.3. Filmin Değerlendirmesi.....	36
Tablo 3.2.2.1. Filmin künyesi	37
Tablo 3.2.2.1.1. Gecekondukların Temel Sorunları	39
Tablo 3.2.2.1.2. İç Mekân Analizi	40
Tablo 3.2.3.1. Filmin Künyesi	41
Tablo 3.2.3.2. Filme Ev Sahipliği Yapan Yapı: Yeşilköy'de Bulunan Stavro Köşkü, Yaşar Usta'nın Kızları ve Çırakları.....	42
Tablo 3.2.3.1.1. İç Mekân Analizi	44
Tablo 3.2.4.1. Filmin Künyesi	46
Tablo 3.2.4.1.1. Filmin Karakteri ve Mekanları	47
Tablo 3.2.4.1.2. Elif'in Kendi Konutuymuş Gibi Tanıttığı Daire..	48
Tablo 3.2.5.1. Filmin Künyesi	50
Tablo 3.2.5.1.1. Mesut'un Lojmandaki Yaşadığı Evi	51
Tablo 3.2.5.1.2. İç Mekân Analizi	52
Tablo 3.2.6.1. Filmin Künyesi	54
Tablo 3.2.6.1.1. Kerim ve Ailesinin Salonu.....	55
Tablo 3.2.6.1.2. Kerim'in Yatak Odası, Mutfak ve Banyo.....	56
Tablo 3.2.6.1.3. Kerim ve Ailesinin Taşındıkları Evlerindeki Durumları.	56
Tablo 3.2.7.1. Filmin Künyesi	58

Tablo 3.2.7.1.1. Yalı ve İç Mekanları	60
Tablo 3.2.7.1.2. Yalı ve İç Mekanları	61
Tablo 3.2.7.1.3. Ayten'in Anne ve Babasının Konutunun İç Mekanları	62
Tablo 3.2.7.1.4. Ayten'in Anne ve Babasının Konutunun İç Mekanları	63
Tablo 3.2.8.1. Filmin Künyesi	65
Tablo 3.2.8.1.1. Mutfak, Banyo ve Karanlık Oda	66
Tablo 3.2.8.1.2. Füsün'un Çalışma Odası ve Çocuk Odası	67
Tablo 3.2.8.1.3. Füsün'un Salonu	68

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.2.1. Anadolu neolitik dönem yerleşmelerinden Çatalhöyük konutlarında iç mekan canlandırması	7
Şekil 1.2.2. Konutun Planlanması	8
Şekil 1.2.3. Osmanlı Dönemi Geleneksel Yaşam Çevresi ve İç Mekan.....	9
Şekil 1.2.4. Batılılaşma Etkisindeki Osmanlı İç Mekânı Küçüksu Kasrı	9
Şekil 2.1.1. 70'li Yıllar Modası.....	10
Şekil 2.1.2. Berlin Duvarı Yıkılışı	11
Şekil 2.1.3. World Wide Web (www)	12
Şekil 2.1.1.1. Paris, Orsay Müzesinin Art Nouveau Salonundaki Mobilyalardan Örnekler.....	13
Şekil 2.1.1.2. Unité d'Habitation	14
Şekil 2.1.1.3. Unité d'Habitation.....	15
Şekil 2.1.1.4. Mies Van der Rohe Tasarımı Farnsworth Evi, İç Mekanı ve Barcelona	15
Şekil 2.1.1. 5. Bauhaus Yöneticilerinden Marcel Breuer tasarımı Wassily	16
Şekil 2.1.1.6. Gallaratesede Konut Bloğu	16
Şekil 2.1.1.7. Frank Gehry, Fish Lamps Colorcore malzemesinden üretilmiştir.	17
Şekil 2.1.1.8. 80'li yılların tasarımcısı Ettore Sottsass'ın oturma odası için tasarladığı sandalye "Ebba Chairs"	18
Şekil 2.2.1. Kıbrıs Harekâtı (1974).....	19
Şekil 2.2.2. 1 Mayıs 1978'deki kanlı 1 Mayıs Olayları.....	20
Şekil 2.2.3. 1975 Eurovizyon Şarkı Yarışması.....	21

Şekil 2.2.4. 1986 Çernobil Nükleer Santrale Patlamasında, Gennady Laptev (sağda) 1986 yılında her gün santralin yakınlarına helikopterle seyahat ederek toprak örnekleri toplamıştı.	22
Şekil 2.2.5. Körfez Savaşı sırasında Kuveyt'te bulunan Irak kalıntıları.....	23
Şekil 2.2.6. 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi Kalıntıları	24
Şekil 2.2.1. 1. Gecekondu planı.....	27
Şekil 2.2.1. 2. Üzeri Tekstil ile Örtülen Çok Amaçlı Yaylı Divan Örneği.....	28
Şekil 2.2.1. 3. 1974 Yapımı Uyanık Kardeşler Filminden Mekân Temsili.	29
Şekil 2.2.1. 4. 80'li Yılların Başındaki Mutfak Temsili, Aşk Tesadüfleri Sever filminden Mutfak Sahnesi. Böcek Film:.....	29
Şekil 2.2.1. 5. 80'ler Dızisinde Dönemin Salonu.	29
Şekil 2.2.1. 6. Kütüphaneli Divan.	30
Şekil 2.2.1. 7. 80'li ve 90'lı Yıllardan Misafir Odası.	31
Şekil 3.2.7.1. Rıza Paşa Yalısının Giriş Kat Planı.....	58

GİRİŞ

İnsana özgü bir kavram olan kültür, medeniyeti inşa etmenin ve geleceğe aktarmanın ön koşuludur. Kültür aidiyetle yaşar, topluma kim olduğunu nereden gelip nereye gideceğini sorgular ve mekana ihtiyaç duyar, kültür ve kimliğin etkileri mekânsal arayış ve gelişimlerde etkilidir bu etki toplumun mimari ve iç mekan pratiğininide biçimlendirir.

Kültür, belirli bir toplumun karakterini meydana getiren fikirler, bilgiler, inançlar, teknik mahsulleri, davranış ve tavır tipleri sistemidir [1]. Mekân kavramı da yaşanılan yerin ayrıntılı tanımıdır. Yaşanılan yer farklılıklarıyla, benzerlikleriyle süreç boyunca geçirdiği değişimlerle yapılır. Mekân olgusu tüm bu öğelerin bileşimidir ve İki temel bileşeni vardır. İnsan ve doğa, mekân olgusunun temel bileşenleridir. Her iki bileşen de kendi düzenekleri içinde son derece dinamik süreçlerin temel aktörleridir. İnsan ve doğa süreçleri, zamansal işleyişe bağlı olarak çeşitli unsurları içerir. Örneğin İnsan Süreçleri; ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel unsurları kapsar. Her unsur bir birikim yaratır ve bu birikimin sahnesi mekândır [2].

Kültür ile mekân türleri ve mekân kullanma biçimleri arasında fonksiyonel ve organik ilişkiler vardır. Her kültür, belli mekân biçimlerine, her mekân belli bir kültürel fonksiyona ve her mekân algılaması belli bir kültürel şartlanmaya tekabül eder. Avam kamarasının tamiri sırasında Churchill'in söyledikleri tarihe geçmiştir: Biz yapılarımıza, yapılarımız da bize biçim veriyor. Muhafazakâr Churchill, parlamentonun mimarisi (iç mekânı) değiştiği takdirde, İngiliz parti ve siyasal düzenin değişeceğinden endişe ediyordu [3].

Türk Dil Kurumu Büyük Sözlükte, Konut: insanların içinde yaşadıkları ev, apartman vb. yer, mesken, ikametgâh. Bir ya da birkaç ev halkının yaşaması için yapılmış, insan yaşamasının gerekli kıldığı uyuma, yemek pişirme, soğuktan ve sıcaktan korunma, yıkanma ve ayakyolu gibi temel gereksinme konularında kolaylıkları bulunan barınak olarak tanımlanmaktadır.

Konut örgütlenmesinin sosyal belirleyicileri de: Bir kültürel gruba ait olmak, belli değerleri paylaşmak, ortak inanç örf ve adetleri olmak, aile büyüklüğü, ailenin sosyo-ekonomik statüsü, ailenin yapısı, aile bireylerinin sosyal yaşamda ve dolayısıyla aile içinde oynadığı roller. Ailenin yaşam sürecinin hangi aşamasında bulunduğu, ailenin toplum ve toplulukla kurduğu ilişkiler, ailenin değer ve tutumları,

ailenin doğrudan konut kullanımına yönelik normları, ailenin beklenti ve umutlarını da içine alan öz imgelerdir [4].

Kültür, kimlik ve mekân bağlamında: tarım toplumundan, sanayi toplumuna geçiş yaşam koşullarını değiştirmiş insanlık, toprağı ekip biçmenin ardından makine ve makineleşme yardımı ile seri üretim kavramı ile de tanışmıştır. Buhar gücü ve gelişen demiryolu ağları neticesinde hızlı bir değişimin yaşandığı bu dönemde endüstrileşmenin iş gücü gereksinimi yeni toplumsal sınıflar ortaya çıkarmış, işçi, işveren, memur ve bürokrat olarak adlandırılacak bu toplumsal sınıfların yaşamını sürdürmesi için mobilyanın da mekâna dâhil olduğu yeni konut tipolojileri ve iç mekanlar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Büyük bir paylaşım savaşı ile 20. Yüzyılı karşılayan dünya siyasetinde merkezi otoriteler yerine ulus devleti kavramı ortaya çıkmıştır, toparlanma dönemi olarak düşünülen bu süreç II. Dünya Savaşına sebep olan siyasi gelişmeler ile sonuçlanmıştır. Savaşın: siyasi yaşamda kutuplaşmış bir düzen ortaya çıkarması ve sosyal yaşam üzerindeki olumsuz etkilerinin unutulmaya başlanacağı bir sürece girilmiş bu zaman dilimi de 1960'lı yıllar olarak ifade edilmişti. 1960'lı yıllar: Dünyada kültürel ve politik eğilimlerde birliktelik kuran, özgürlüklerin yaygınlaştığı, yaşama daha pozitif bakan, savaş karşıtı söylemler ortaya atılmıştır.

Dünyada bu gelişmeler yaşanırken odağımızı Türkiye'ye çevirdiğimizde: Dünya tekrar savaşın eşiğine gelecek siyasi gelişmeleri takip ederken genç Türkiye Cumhuriyeti sosyal ve kültürel anlamda hızlı bir değişimi yaşamakta, imparatorluktan bağımsız bir cumhuriyete dönüşen ülkede ekonomik kalkınma hamleleri yapılmakta ve bu kalkınma hamleleri idealize edilmiş yurttaş modeli üzerinden yürütülmektedir.

Bu dönemde merkezden periferiye yayılan modernleşme eksenli kalkınma sürecinde devletçi politikalar etkili olmakta ve devlet yatırımları merkez dışında yer alan Anadolu kentlerinin gelişmesine ivme kazandırmaktaydı. Anadolu'da artan nüfusun ve yeni toplumsal sınıfların ihtiyaçlarını karşılayacak yapılar inşa edilerek geleneksel yerleşim dokuları içerisinde kalan bu yeni yapılar hem simgesel hem de toplumsal bağlamda buldukları kentlerdeki modernleşmeyi temsil etmekteydi. [5]. Bu süreçlerden geçerek 1960'lı yıllara gelindiğinde Türkiye, siyasi tarihinin ilk askeri darbesi ile karşılaşmış, belirsizliğin etkilediği bu dönemde demokrasi kesintiye uğramıştı.

1960-1980 döneminde, çağdaş mimarlıkta önemli gelişmeler meydana gelmiş, modern mimarinin tek başına egemenliğini sona erdiren farklı eğilimler “Post-modern” ve “Geç modern” olarak iki ana kolda devam edecektir. “Post-modern” akım, modern mimarlığın tamamen karşıtı olarak ortaya çıkarken, modern mimarlık, kendi içinde dönüşüm geçirerek “Geç modern” olarak devam etmiştir. Uluslararası mimarlık çevrelerindeki bu gelişmeler ve çoğulculuk Türkiye’ye hemen yansımış, Post-modern akımın örneklerinin Türkiye de uygulanmaya başlaması ise, 1980 sonrasında bulacaktır. [6]. 1960’lı yıllar Türkiye’inde köyden kente göç olgusu büyük şehir de yeni bir yaşama başlayan kırsal nüfus bu nüfusun şehir ile bütünleşme aşamaları ve bu kitlelerin barınacağı konutlar ve yeni yaşam alanları oluşmaya başlamaktaydı.

Çalışmanın Amacı:

Çalışmanın amacı: 1970-2000 yılları arasında toplumsal gelişmelerin etkisindeki Türk ailesinin konut sorunu ve iç mekân alışkanlıklarını: Sosyolojik durum, aile iç dinamiklerinin mekân ile kurduğu bağ, mobilya ve iç mekân öğelerinin popüler kültür ile olan ilişkisi ve değişen iç mekân anlayışının yakın tarihimiz çerçevesinde yerli sinema yapıtları üzerinden okuyarak konutun durumu ve mekânsal gelişimin sinema merceğinden belgelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın ana eksenini Geleneksel yaşam çevrelerinde sürdürülen ve dönüşen yaşam koşulları konutun durumu ve iç mekandır.

- Kırdan kente göç eden ailenin yerelden kazandığı pratik ile büyükşehirde sınıfsal farklılaşması ve entegre olma sürecini,
- Büyük şehirlere göç eden nüfusun konut sorunu, gecekonduların adı verilen hem mimari hem de sosyolojik bir yapılanmanın gerçekliğini,
- Kadın erkek ilişkileri, konutun dönüşümü, alt üst gelir guruplarına göre mekân, kadının sosyal yaşama katılması ve ait olduğu çevre üzerinden iç mekân temsilini,
- Toplumsal sınıfların mekânsal karşılıklarını,
- Toplumsal etkiler çerçevesinde mekânsal kırılmaları bir belgeleme yöntemi sinema üzerinden okumasıdır.

Çalışmanın Kapsamı:

Çalışmanın kapsamını yakın tarihimiz 1970-2000 yılları arasındaki politik ve toplumsal gelişmeler ışığında Türk aile yapısının geçirmiş olduğu değişim ve bu değişim ile paralel gelişen iç mekân kimliğinin ve dinamiklerinin senaryolaştırıldığı 1970-2000 arasında vizyona giren sinema yapıtlarının okunmasıdır.

Çalışmaya konu olan zaman dilimi, toplumsal olduğu kadar mekânsal gelişim kırılmalarını da içermektedir. Türk ailesinin durumu, geleneğin sürdürülebilirliği, konut, ev, yuva bağlamında barınma sorunu, modernleşme, konforlu yaşam özlemi, mekân ve mobilya, mobilya ve iktidar ilişkisi ile toplumsal katmanlaşmanın senaryolaştırıldığı yerli sinema yapıtları irdelenerek kırılmaları ortaya çıkaran bulgular toplumsal değişim ve dönüşümü ile aynı zeminde karşılaştırmalı olarak belgelemektir.

Çalışmanın Yöntemi:

Çalışmanın ilk bölümünde kültür, zaman, mekân kavramlarına kısaca tanımlar getirilerek ikinci bölümde ana hatlarıyla konut ve aile kavramları tartışılarak üçüncü bölümde 1970-2000 yılları arasında dünyada ve Türkiye'deki toplumsal hareketler ekseninde konut ve iç mekanın izleri sürülecek, dördüncü bölümde ise 1970-2000 yılları arasında toplumsal değişim, gelişim ve bu gelişim içerisinde yerli sinemanın durumu ve sinema merceğinden iç mekan okumaları gerçekleştirilecektir.

Bu okuma aile kavramından hareketle 1970-2000 yılları arasında Türk sinemasında iç mekânın temsili, yerli sinemanın iç mekân algısı mekânsal kırılmalar irdelenerek bu başlıkta toplumsal gerçeklik, göç, işçi sınıfının sinemadaki temsili, şehirli ailenin durumu, göç olgusu ve gecekondulaşma, geleneksel Türk ailesinin dayanışma ve yaşam sevincinin yanı sıra konut sorununa başka bir açıdan bakan yap-sat sektörü, toplumsal sınıf ayrışması ve mekan, memur ve işçilerin mekanı lojman kavramı, konut finansmanın yetersizliği ve ev sahibi kiracı ilişkilerindeki denetimsizlik, toplumun her kesiminin sahip olamayacağı geleneksel bir yaşam alanı yalının temsil ettiği değerler, 90 ve sonrası dönüşen kadının toplumsal yaşam içerisindeki yeri ve konutu çatışmalar, kadın erkek ilişkileri ve kitlelerin mekânsal arayışları, barınma biçimleri ile dönemin mekândaki temsili iç mekân örnekleri üzerinden okunacaktır. Ayrıca bu tezimde, Demet Arslan DİNÇAY'ın yazdığı "1960-2010 Yılların Arasında İstanbul Kentli Konut İç mekan Düzenlemelerini Türk Sineması Üzerinden Okumak" adlı doktora tezini incelemiş bulunmaktayım.

1. ANA HATLARIYLA TÜRK TOPLUMUNDA GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE AİLE VE KONUT

1.1. Aile Kavramı

Türk Dil Kurumu Büyük Sözlüğe göre Aile: Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik. 2. Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü. 3. Aynı gaye üzerinde anlaşan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü tanımlamalarıyla açıklanmaktadır.

Aile kavramı, geçmişten günümüze bütün toplumlarda evrensel ortak bir sosyolojik yapılanmayı ifade eder ve toplumun en temel yapı taşı ve birimidir. İnsanoğlunun, toplumsal yaşam biçimini öğrenmesi ve kuşaktan kuşağa aktarması ile aile dinamik bir yapı gösterir. İnsanlık tarihinde aile, toplumsal ve biçimsel olarak farklılıklar gösterse de günümüze kadar önemini de korumuş ve korumaktadır.

Aile, süreklilik gösterir ve dinamiktir, kültürel değerleri ve değer yargıları farklıdır. Evrenselliğinin ve sürekli olmasının dışında, üyeleri arasındaki ilişkiler duygusal bir yapıyla bağlıdır. Bu duygusal ilişkiler ailenin şekillenmesinde de etkilidir. Ailenin şekillenmesi aile bireylerinin hem organik hem de zihinsel alışkanlıklar kazanmasını, sosyalleşmesini sağlar. Aile, tiplere göre farklılık gösterse de anne baba ve çocuk yapının temel üyeleridir ve ailelerin bir araya gelmesinden de toplumlar oluşur.

Toplumlarda tek bir aile tipi yoktur. Aile biriminin oluşması o toplumun yaşam biçimlerine göre şekillenmektedir. Ailenin büyüklüğüne göre yapılan sınıflandırmada ise geniş aile ve çekirdek olmak üzere ikiye ayrılır.

Geniş aile, birden fazla kuşağın bir arada yaşadığı, gelenek ve göreneklerine sahip çıkan, akrabalar arasında güçlü bağların olduğu ve aile reisinin baba olduğu aile modelidir. Bu aile yapısında toprağın mülkiyet hakkı tek kişiye aittir. Dar, modern ya da çekirdek aile olarak adlandırılan aile yapısı ise anne-baba ve çocukların bir araya gelmesinden teşekkül etmektedir. Bu aile modeline yaygın olarak çağdaş sanayi toplumlarında rastlanmaktadır.

Çekirdek aile tarihsel sürecin hemen her aşamasında görülmekle birlikte içinde bulunulan dönemde sanayileşme ve kentleşmenin getirdiği bir aile modeli olarak değerlendirilmektedir.

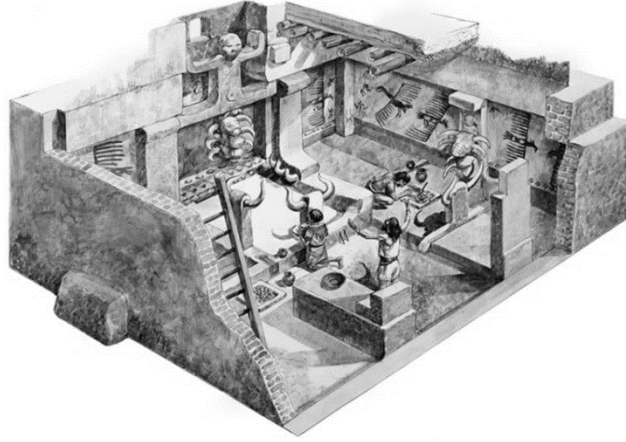
Toplumların kendine özgü, değer yargıları, normları, örf ve adetleri vardır. Bu nedenle bütün bu unsurları kendi bünyelerinde bulundurması o toplumun kültürünü oluşturur. Bir toplumun kültürünü bilmek o toplumun dünyaya bakış açısını ve kendi gelenek, göreneklerini anlamamızı sağlar. Türk toplumunun temel taşı ailedir. Tarihin en eski bilinen zamanlarında kültürün benimsenmesiyle birlikte Türk aile yapısı şekillenmeye başlamıştır. Her ne kadar tarihi süreçte farklı coğrafyalarda yaşamış olsalar da ufak farklılıklar dışında aile yapısı köklü ve değişmezdir.

Türk aile yapısı “pederi” aile olarak tanımlanmaktadır. Bu aile yapısında baba ve anne eşit haklara sahiptirler. Kadınlara ve çocuklara son derece önem verilir. Baba ailenin reisi olarak kabul edilmekle birlikte gündelik hayatta birçok hususta evin hanımına bağlı idi. Türk ailesi ekseriyetle “ata-erkil” bir yapıdadır; fakat bazı hususlarda kadına bağlılığın söz konusu olması hasebiyle “ana-erkillik” de araştırmacılar tarafından söz konusu edilmiştir. Özellikle Türk efsaneleri de Türk milletinin dişi kurttan türemesi gibi motiflerde “ana-erkillik”e atıflar olduğu ifade edilmiştir. Türk ailesi anne, baba ve çocuklardan müteşekkil olması hasebiyle küçük aile olarak sınıflandırılır. Fakat akrabalık bağları güçlü olduğu için anne ve babanın soydaşları ile birlikte büyük bir aşiret yapısı söz konusu olmuştur. Kan bağı esastır ve birleştirici bir unsurdur [7].

Aile bağları ile birlikte “boy” diye tabir edilen büyük akraba aile birlikleri oluşmaktadır. Ailede herkes eşit haklara sahiptir, gelir ortaktır ve mülkiyet hakkı söz konusu olmadığı için herkes mal ve mülk konusunda eşittir ve söz sahibidir. Türklerde aile kurumunun oluşması, temelde evlilik ile gerçekleşmektedir. Kadın ve erkeğin evlenmesi ile yeni bir yuva kurulmuş olmaktadır. Kurulan bu yeni yuvada ocak, yukarıda da ifade edildiği üzere, kutsal kabul edilmektedir. Türklerde tek eşlilik yaygındır ve genellikle çekirdek aile olarak ifade edilen anne, baba ve evlenmemiş çocuklar aileyi oluşturmaktadır. Bu evlilikten dünyaya gelen çocuklar, ilerleyen zamanlarda soyu meydana getirmektedir. Soyların birleşimiyle boylar meydana gelmektedir. Bu durum da Türk ailesinin, Türk toplum yapısı içerisinde güçlü bir yapıya kavuşmakta olduğunun bir göstergesidir. “Türk ailesi, kan akrabalığına dayalıdır. Pederşahi ve maderi olmayıp pederidir. Yapı olarak küçük ailedir. Ailede özel mülkiyet vardır. Kadın hürdür ve saygı görür [8].

1.2. Barınma Eylemi ve Konut Kavramı

Barınma Türk Dil Kurumu Büyük Sözlükte: Doğa etkilerinden korunmak için kapalı bir yere sığınmak biçiminde tanımlanmaktadır. İnsanoğlunun tarih öncesi dönemlerde başlayan barınma serüveni: Başlangıçta sığındığı, tabiatta hazır bulunan mağara gibi coğrafi oluşumlarda başlar ve bu alanlarda bile iç mekanını anlamlandırma girişimleri gözlenir. İklimsel koşullarının iyileşmesi ile yeryüzünü algılamaya başlayan İnsanoğlu medeniyet inşa sürecine girerek, tarımsal üretimi öğrenir, yerleşik yaşama geçer, kolektif bir yaşam biçiminde örgütlenir ve deneyimlediği bütün yaşam pratikleri ile de barınağını inşa eder Basit geometrik formlardan oluşan ilk yapıları çevreler iç mekân fonksiyonlara göre organize edilir Dolayısıyla dış dünyadan yalıtılarak sığınılan bu hacim kişi veya ailenin güvenlik kaygılarını gidermesi, gündelik yaşam düzenini sürdürmesi için iç konfor koşulları ile donatılmış olması gerekliliği öğrenilerek gelecek nesillere aktarılır.

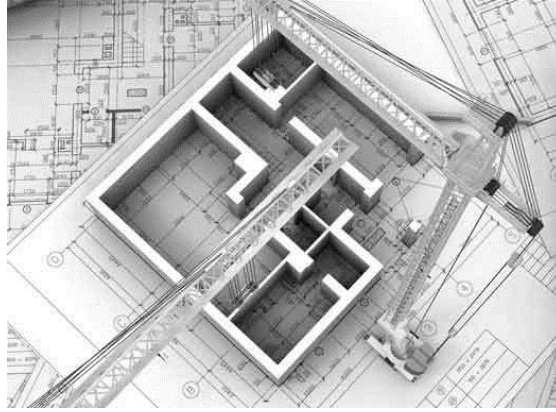
Şekil 1.2.1. Anadolu Neolitik Dönem Yerleşmelerinden Çatalhöyük Konutlarında İç Mekân Canlandırması.

(**Url-1.** <https://arkeofili.com/10-maddede-neolitik-yerlesim-catalhoyuk>)

Birçok dilde ve kültürde kişinin barınma eyleminin gerçekleştiği özel alanını tanımlama ve adlandırma farklılıkları bulunmaktadır. Türkçede barınılan alan: ikametgâh, ev, mesken, konut, hane, yuva gibi terimler ile karşılık bulmaktadır. Türk Dil Kurumu Büyük Sözlük: Arapça Farsça karışımından ortaya çıkan “ikametgahi” konut, “evi” konut, yine dilimize Arapçadan giren “mesken” ev, “haneyi” konut, “yuvayı” genellikle ailenin oturduğu ev, “konutu” da İnsanların içinde yaşadıkları ev, apartman vb. yer, mesken, ikametgâh olarak tanımlamaktadır. Bütün bu isimler

yaşanılan yeri tarif eder ancak çatı anlam içermesi ve tekil anlamlardan sıyrılması ile bu çalışmada barınağa verilen isim konut terimi ile adlandırılacaktır.

Esasen, konut ile ev kavramlarında farklıklar bulunur ev kişiye özeldir ve tekildir ancak konut kişinin yanı sıra var olduğu çevrenin bir parçasıdır ve çoğuldur. Farklı değişkenlerden oluşan ev, aidiyet bağlarını da somut biçime getirir. Örneğin Behçet Necatigil'in şiirlerinin, daha doğrusu şiir evreninin atmosferini, mekânını oluşturan fenomen "ev" dir. Ama bu ev kavramı, yalnızca barınma ihtiyacını karşılayan bir mekân olmanın ötesinde, bireyin kendini gerçekleştirdiği bir yapıdır. Oysa konut, yalnızca birlikte yaşamak zorunda olan bireylerin bir araya geldiği, bu nedenle birçok yaşantıyı paylaşan, gündelik yaşamın gereklerini birlikte uygulayan bireylerin ya da ailelerin oluşturdukları barınma ve güvenlik amaçlı bir yerleşme türüdür [9].

Şekil 1.2.2. Konutun Planlanması.

(Url-2. <https://www.hurriyetemlak.com>)

Konutların biçimlenişinde fiziksel ve sosyo-kültürel faktörler rol oynamaktadır. Fiziksel faktörler; iklim ve barınma gereksinmesi, yer, malzeme, yapı tekniği ve teknolojidir. sosyo-kültürel faktörler ise, ekonomi (yaşamını kazanma yolları), din, yaşam tarzı, aile yapısı, sosyal organizasyonlar, bireyler arası sosyal ilişkiler, mahremiyet anlayışı ve estetik değerlerdir [10]. Konut başlangıçta barınmanın gerçekleştiği alanları tanımlasa da toplumsal gelişmeler ile paralel değişimlere uğrar. Konutlar, kişi veya kullanıcısının istekleri, yaşam seviyesi ve sosyo-kültürel değerlerine göre biçimlenerek mahalleleri, mahallelerde kentlerdeki maddi kültür alanları oluştururlar. Yerleşim dokuları toplumların kültürleri, mimariye bakış açıları ve iç mekân düzenleri hakkında bilgiler içerir. 19. Yüzyıla gelinceye değin geleneksel Osmanlı mimarisinin egemen olduğu çevrelerdeki yaşam ve konut

düzeni bu yüzyılda değişen yaşam dinamikleri ile değişime uğrar ve bu yüzyılda batılılaşma etkisi ile önemli kültürel değişimler gözlenir.

Şekil 1.2.3. Osmanlı Dönemi Geleneksel Yaşam Çevresi ve İç Mekan
(Salih Salbacak Kişisel Arşivi)

Bu kültürel değişim, musikiden giyime, mobilyadan eğlence türlerine, sofrada, burjuva terbiyesi, evlerini döşeme ve halk arasına çıkma tarzlarına kadar günlük yaşamı etkilemiştir. Ayrıca, Avrupa'nın aile, evlilik, ev yaşamı, çocuk yetiştirme biçimleri de benimsenmiştir. Dolayısıyla, yaşamın en yoğun ortamını oluşturan konutta, bu değişikliklerden payını almıştır. [11]Batılılaşma etkisi devletin bütün kurumlarına işlediği gibi sivil mimari üzerinde de etkiler gösterir Batılı üsluplar ve yapı tipleri apartman sıra ev gibi kavramlar Osmanlı mimarisine girer. 20.yüzyıla gelindiğinde Avrupa'yı etkisi altına alan modernizm düşüncesi yeni kurulun cumhuriyet ile ülkemizde karşılık bulur. Cumhuriyet bir modernleşme düşüncesidir. Yeni ideoloji ve yaşam yeni konutlar gerektirmektedir dolayısıyla cumhuriyet, yurttaşı için konut arayışındadır. Bu arayışlar konutta kimlik arayışlarında kırılmaları başlatır.

Şekil 1.2.4. Batılılaşma Etkisindeki Osmanlı İç Mekânı Küçüksu Kasrı.
(Salih Salbacak Kişisel Arşivi)

2. 1970-2000 YILLARI ARASINDA DÜNYADA VE TÜRKİYE'DEKİ TOPLUMSAL HAREKETLER İLE EKSENİNDEKİ KONUT VE İÇ MEKAN

2.1. 1970'li Yıllardan Günümüze Dünyadaki Toplumsal Hareketler.

BBC Türkçe Radyosu Arşiv Odası: "1970'lerde Dünya ve Türkiye" isimli belgesel çalışmasındaki notlardan elde edilen özetlere göre: 1970'li yıllar dünya için zorlu yıllar olmuştur: Pazardaki artış, rekabet, sermaye birikimi gibi etkilerin sınırları zorlamasıyla birlikte, somutlaşan topluluk biçimi olan "Endüstri Toplumu" oluşmuştu. 1950'li ve 1960'lı yıllardan itibaren artan tüketim ve aynı zamanda artmayan üretim ile krizin sinyalleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Petrol fiyatlarının artması ile 1973 yılında yaşanan petrol krizi, dünya ekonomisinde dalgalanmaları ve olumsuz gelişmeleri etkilemiştir. Vietnam Savaşı'nın etkileri de bu yıllarda devam etmekle birlikte dünya ölçeğinde artan nüfus, enflasyon, enerji krizi, çevre kirliliği ve tüketici toplumu gibi temel sorunlar dünyada etkilerini göstermiş ve bu sorunlar ciddi kaygılara neden olmuştur. Bu yıllarda bilimsel alanlarda, silahların daha da ileri seviyeye ulaştırılması için çalışmalar hızlanmış. Bilgisayar ve iletişim teknoloji sistemleri gelişmeye başladı ve etkileri belirginleşti. 1960'larda başlayan sosyal ilerici değerler olarak, kadınların siyasi, ekonomik gibi özgürlükleri arttırılmıştı

"Imagine" John Lennon, "Hotel California" The Eagles, "Superstition" Stevie Wonder, "Bohemian Rhapsody" Queen, "Bridge Over Troubled Water" Simon and Garfunkel, "Dancing Queen" Abba gibi grup ve sanatçıların şarkıları dünya listelerinde dolaşmakta. 70'ler modası olabildiğince özgürlükler sunmakta hippiler ve punkl gruplarının modaya etkileri devam etmekte gününüzde "vintage" olarak adlandırılacak moda alışkanlığı yaşanmaktaydı.

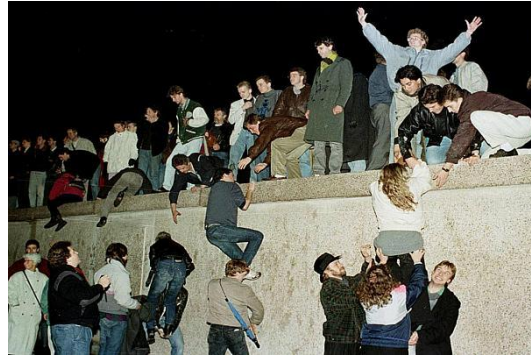

Şekil 2.1.1. 70'li Yıllar Modası (Url-3. acikders.ankara.edu.tr)

BBC Türkçe Radyosu Arşiv Odası kayıtlarına göre: 1980'lerin başı daha parlıtlı bir dönemdi: Fakat sonrasında kültür göçü, sosyal ve ekonomik değişimler,

1980'li yıllarda karışıklıklar olduğunu bize ifade etmektedir. Ekonomide yapı yılları olarak anılan 80'ler, Amerika ve Avrupa'da iyileşme gösteriyordu. Ağır iş gücünden, yüksek teknolojik üretime geçiş, sokaklarda yaşayan insanlar bir sorun haline gelmişti. Gelişen kapitalizm, Sovyet Blokunda ve diğer ülkelerde ortaya çıkmaya başladı. Sosyalist Doğu'yu, kapitalist Batı'ya karşı koruyan, Berlin duvarının yıkılışı 80'li yılların en iyi bilinen olayları olarak gösterilmektedir.

Batı dünyası, seçilen başkanlar ile sağ görüşlü politikacılar ve neoliberalizm arasındaki rekabete şahit olmakla birlikte doğu dünyasındaki komünist devletlerin ekonomileri zora düşmüştü. 1980'li yılların sonu "mor geçiş" olarak adlandırılır. Bu devletlerin sonbaharı olarak da adlandırılan mor geçişte Varşova Paketi'nin dağılmasıyla, Sovyet Birlikleri, Batı ile ilişkilerini iyileştirme kararı almış ve Soğuk Savaş bitmiştir. Değişen bu kararlar neticesinde, 1990'lar ve 21.Yüzyılda da etkileri hissedilmeye devam edecekti. Gelişmekte olan ülkeler ile batı milletlerinde nüfus patlaması görüldü (BBC Türkçe Radyosu Arşiv Odası: "1970'lerde Dünya ve Türkiye". https://www.youtube.com/watch?v=e9G_v8rBAYo) **Uri-4.**

Şekil 2.1. 2. Berlin Duvarı Yıkılışı (Url-5. <https://tr.euronews.com>)

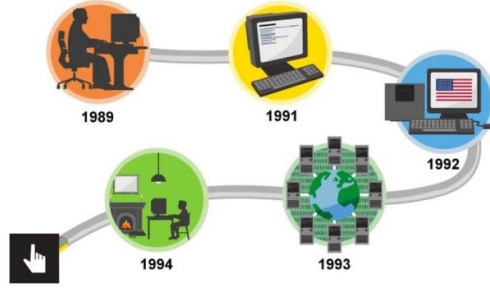
Teknolojiye baktığımızda 80'li yıllarda teknoloji de gelişti.1983'te bilgisayar insanın hayatına girmiş ve çalışma hayatında da giderek büyük bir yer kaplıyordu. Taşınabilir kasetler ortaya çıktı ve kaset satışları artmaya başladı. Fakat bu artan satışlardan dolayı radyolar daha kapsamlı müzikler yayınlamaya başladılar. Aile yaşamında yaşanan değişimler sonucunda, kadınların iş yaşamında ilerlemesi, erkeklerle aynı işleri yapabilen kadınların gücünü ortaya çıkması beraberinde boşanmalarda artış olduğunu gösteriyordu.

80'li yılların sonlarında yaşanan çevresel felaketlerden dolayı, 90'lı yıllarda farklı bir hava vardı. Değişen yaşam tarzlarının etkisiyle de insanlarda beğenmeme, üretimden çok tüketim ve değişen imajlar olumlu bir etki vermemişti. Hızla değişen

yaşam tarzına ayak uydurmakta zorluk çeken insanların arttığı ve depresyon yaygınlaşan bir hastalık haline gelmişti. 91 yılındaki Körfez Savaşı yeni teknolojik aletlerinde ortaya çıktığı göstermiş ayrıca savaşı canlı yayında tüm dünya izlemişti.

Neoliberalizm ile piyasalarda kitlesel hareketlilik devam etmiş, soğuk savaşın sona ermesi, internetin hızlı bir şekilde yayılması, hükümete karşı artan şüphecilik ile dünya genelinde ekonomik ve siyasi gücün yeniden şekil almasına yol açtı. 1990'lardaki en önemli gelişme ise bio-teknolojide yaşandı. Genetik bilimi hız kazandı ve klonlama çalışmaları yapıldı.

1991 yılında World Wide Web (www), internet ağı kuruldu. Bu internet ağı ile dünyaya yenilikçi çalışma ortamları ortaya çıkmış ve yaşamamızda sosyal bir ağ olarak büyük değişimler getirmişti. Elektronik alanlardaki gelişmeler hız kazandı. Birçok oyun konsolları ortaya çıktı. Bilgisayar destekli tasarımlarla birlikte sanal ortamlar gerçeğe biraz daha yakınlaşmaya başladı.

Şekil 2.1.3. World Wide Web (www) (Url-6. www.bbc.co.uk/)

2000'li yıllar bilgi iletişim çağının getirdiği bilgiye kolay ve sınırsız erişim sağlanmaya başlandı. Cep telefonları iletişim sağlamanın yanı sıra birçok işe yarayan özelliklere kavuştu. Bilgisayar teknolojileri ve uygulamaları kullanıcılara sınırsızca kolaylık ve içerik sunmaya başladı ve sosyal medya uygulamaları dünya çapında kullanılabilir hale geldi. 2001 yılında ABD'nin New York şehrindeki Dünya Ticaret Merkezi ve Savunma Bakanlığına eş zamanlı terör saldırıları gerçekleşti ABD saldırılarının sorumlusu gördüğü Afganistan'a savaş ilan etti. Saldırıları düzenleyen örgüt üyelerinin Müslüman olması dünya üzerinde islamofobinin yayılmasına sebep olacak, Çin seri üretimdeki liderliğini sürdürdü dünyadaki birçok pazarı ürünleri ile doldurdu. 2000'li yıllar Ortadoğu'ya yine barış getirmeyecekti

2.1.1. Konutun Durumu, Tasarım Eğilimleri ve İç Mekân

19.Yüzyılın ortalarında ağaç işleme makinelerinin ve teknolojilerinin gelişmesi mobilya üretiminde yepyeni biçimlenmeler getirir. Hazeren denilen bambu ve Hint kamışından elde edilen örgü sistemi makine sanayiinin gelişmesi ile sürekli üretim mobilyasına dönüşür. Rattan sandalyelerin elde bükülen ahşap tekniği yerine ilk fabrikasyon bükme mobilya, 1840'da Avusturyalı Michael Thonet tarafından geliştirilir.

19. Yüzyılın sonlarında Avrupa'da ortaya çıkan Art Nouveau (Türkçe karşılığı yeni sanat) akımı, tarihselciliği reddeden, geçmiş öğretiler ve referanslar yerine doğadan ilham alan bir tasarım anlayışını benimsemektedir. Farklı ülkelerde farklı isimlerle anılan bu yeni sanat mimariden iç mekâna, mobilyada ve dekoratif sanatlarda etkisini göstermekte, akım tasarımcıları geçmişi taklit etmek yerine doğadan ilham alınan kıvrımlı dallar, zambak çiçeği, su sineği gibi formlar ile figürlerini tasarımlarda kullanmaktaydı, tasarımlarda mekân, mobilya dekorasyon bütünlüğü öne çıkmakta, mobilyalarda yer alan kıvrımlar duvar, tavan ve yer yüzeyindeki tekstillerde de devam ettirilmekteydi. Mekân ile bütünleşen mobilyalar birbirini tamamlayan ve mobilyaya ek fonksiyon yükleyen özellikler yüklemekteydi (sandalye kolçağına monte edilen sehpa ve kanepenin üzerinde yer alan raf gibi işlevsel olma gibi özellikler).

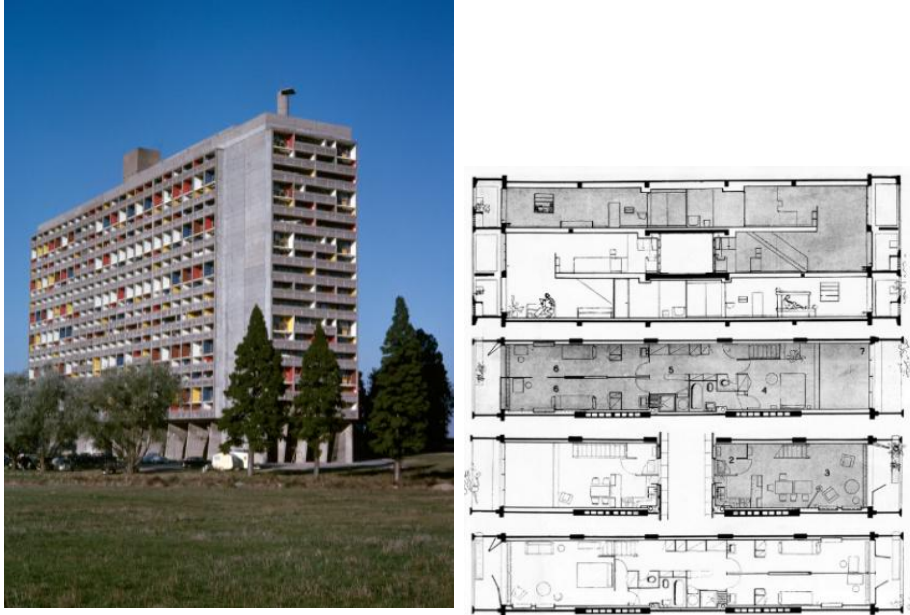

Şekil 2.1.1.1. Paris, Orsay Müzesinin Art Nouveau Salonundaki Mobilyalardan Örnekler (Salih Salbacak Kişisel Arşivi)

20. yüzyılın başlarında Art Nouveau'nun önünü açtığı yeni bir mimarlık anlayışı oluşmaya başlamaktaydı. Fransız Devrimi ve ardından Endüstri Devriminin düşünsel alt yapısını oluşturan rasyonalist düşünce bu kez etkisini mimarlık üzerinde göstermekteydi. Modern mimarlık olarak tanımlanan bu akım geçmiş bütün pratikleri reddetmekteydi. Süsten arınmış, işlevselliği öne çıkaran şeffaf mekanlar öneren bu

yeni pratik seri üretimden de destek alarak kısa sürede bitirilebilen yapılar üretmekteydi.

Modern mimari etkisini konutlar üzerinde göstermekte: Yenilenme çağında mimarının üzerine düşen ilk görev, değer yargılarının ve konutu oluşturan öğelerin değiştirilmesini gerçekleştirmektir. Seri üretimin temelinde çözümlene ve deneyim yatar. Büyük endüstri bina yapımıyla uğraşmalı, konut öğelerinin seri üretimi sağlanmalıdır. Seri üretim anlayışının, seri konut üretimi ve bu konutları tasarım düşüncesini yaratması gerekmektedir [12]. Bu bağlamda modern mimarının öncülerinden Le Corbusier'nin Fransa'nın Marsilya kentinde tasarladığı Türkçe karşılığı Konut Üniteleri anlamına gelen "Unité d'Habitation"ı tasarlamıştır (Şekil 3.1.1.2). Unité d'Habitation II. Dünya Savaşı sonunda ortaya çıkan konut açığına çözüm üreten önemli bir örnektir, düşey sirkülasyon alanlı bu konutlarda barınma işlevinin yanı sıra sosyal donatılar, çarşı binası ve rekreasyon alanları da bulunmaktadır.

Şekil 2.1.1.2. Unité d'Habitation

(Uri-7. <https://panethos.wordpress.com/2018/02/16/a-visual-celebration-of-le-corbusiers-five-unite-dhabitation/>)

Modernist mimarının ilkeleri doğrultusunda bir mekânın içindeki işlevlerin olabildiğince yapı ile birlikte çözümlenmesi gerektiğinden gardırop, yükler gibi büyük yerli dolaplar genellikle mimarın sorumluluğundaydı. Bu nedenle dönemin modüler olmayan bağımsız depolama elemanları göreceli olarak küçük mobilyalardı.

Mobilyanın estetik değeri yapısının bütünsel biçimi, malzemenin rengi ve dokusu ile sağlanıyordu. Süslemek üzere eklemeler yapmak söz konusu değildi [13]

Şekil 2.1.1.3. Unité d'Habitation (Url-8. <https://www.archdaily.com>)

Modern mimarlık etkileri Bauhaus, De Stijl, Fütürizm, Konstrüktivizm, Brütalizm, Uluslararası Üslup ve Organik mimarlık gibi akımları da kapsayan ve etkileri 1960'lı yıllara kadar sürecek bir tasarım ortamı yaratır. Bauhaus yöneticilerinden Mies Van der Rohe temel geometrik formlar yardımıyla sadelikten yana işlevselliği önemseyen tasarıma bakış açısı ile tasarladığı Farnsworth Evi konuta yeni bir akışı kazandırmış, "az çoktur" (less is more) söylemi modern mimarının söylemi olmuştur.

Şekil 2.1.1. 4. Mies Van der Rohe Tasarımı Farnsworth Evi, İç Mekanı ve Barcelona (Url-9. <https://www.arkitektuel.com/farnsworth-evi/>)

Şekil 2.1.1. 5. Bauhaus Yöneticilerinden Marcel Breuer tasarımı Wassily
(Uri-10. <https://www.idesign.wiki/wassily-chair1925/>)

1970'li yılların son yıllarında karşıt tasarım grupları kurulmakta hiç şüphesiz Alessandro Guerriero önderliğinde kurulan Studio Alchimia gurubu modernizmin ilkelerini reddederek tarihsel referansları çalışmalarında kullanıyor ve tasarım tartışma ve kargaşalarına deneysel çalışmaları ile yön vermektir. Ettore Sottsass ve Alessandro Mendini gibi tasarımcı ve mimarları etrafında toplamaktaydı.

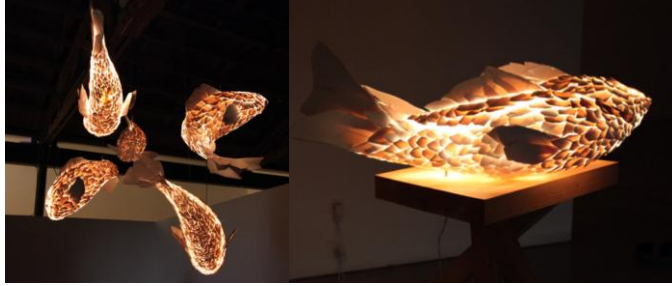
Modernizme tepki olarak ortaya çıkacak 1980'li yılları etkileyecek postmodernizm akımı ortaya çıkacaktı. Postmodern hareket, modern mimarının tekdüze, sıkıcı, soyut, sıradan insanla iletişim kuramayan seçkin tavrına karşılık bir tepki hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Postmodern mimarlar, modern mimarının reddettiği her şeyi kabul edip kabul ettiklerini de reddetmişlerdir [14] Aldo Rossi'nin 1972 de İtalya'nın Milano kentinde tasarladığı Gallaratesede Konut Bloğunu Postmodern özellikler gösterir. Bilgin'e göre: Aldo Rossi'nin uyguladığı ilk konut kompleksi Gallaratese de basitliğin ve sadeliğin tekrarına yönelik vurgu, modernist mimarların yaklaşımlarını hatırlatmaktadır. 182 metre uzunluğundaki yapı aslında dar bir boşlukla ayrılan iki binadan oluşmaktadır. İki temel arketip eleman olarak pencere ve kolon bina boyunca birbirini tekrar ederek devam etmektedir [15]

Şekil 2.1.1.6. Gallaratesede Konut Bloğu (Uri-11. <https://www.archdaily.com>)

Postmodernizm, sınırlayıcı ilkelerden, kurallardan kurtulan toplum tarafından kucaklandı. Bireysel özgürlüklerin önem kazandığı, farklı kültürlerden gelen insanların büyük şehirlerde bir araya geldiği, refahın arttığı bir dönemde çoğulculuğu getirdi. Genel olarak Modernizmin reddettiği tarih, bölgesellik, süs, esprî gibi kavramları kullandı. Postmodernizm bir zaman dilimi içine ve bir yere bağlı olduğunu söylemektedir. Geçmişî reddetmez ve binaların yapıldığı yerle, kültürle ve geçmişle ilişkisini kurar [16].

Bu dönemin öncü mimarları aynı zamanda mobilya tasarımcılarıydı. Amerikalı mimarlar tasarımlarında daha çok geçmişteki akımları yansıtıyorlardı. Klasik stiller, Biedermeier, Yirminci yüzyıl başlarındaki sadeleşme öncüleri Machintosh ve Hoffman ya da Ardeko'ya çağrışımlar yapan tasarımları vardı. 1983 yılında Formika firmasının "Colorcore" isimli malzemesinin tanıtımına aracılık etmek üzere düzenlenen sergiler, birçok mobilya tasarımcısını bir araya getirmişti. Postmodernist mobilyaların müşterek özelliği o zamana kadar cüret edilememiş biçimlerin denenmesiydi. En son teknoloji ve malzemeleri kullanan tasarımcıların yanında el işçiliğini tercih edenler ya da her ikisini karıştırarak çalışanlar vardı. Özellikle 80'lerin ikinci yarısında son derece karmaşık biçimlendirmelere girişilebiliyordu [13]

Şekil 2.1.1.7. Frank Gehry, Fish Lamps Colorcore malzemesinden üretilmiştir.

(**Url-12.** <https://www.dezeen.com/2013/01/17/fish-lamps-by-frank-gehry/>)

1980 yılında, moda, tekstil, mimarlık ve tasarımın başkentinde, o dönemde Olivetti ve Alessi firmasına yaptığı tasarımlarla dikkat çeken tasarımcı Ettore Sottsass'ın oturma odasında dünyanın farklı yerlerinden gelen bir grup tasarımcı, global anlamda "yeni bir tasarım (The New Design)" anlayışı ortaya çıkarmak üzere ilk resmi buluşmalarını gerçekleştiriyordu. 80li yılların başlarında Sottsass'ın önderliğinde ayrılan bazı tasarımcıların oluşturdukları Memphis Grubu'nun esin kaynaklarından en önemlisi Alchimia'da yapılan çalışmalardı. Alchimia Grubu'nun çalışmaları ve dünyanın çeşitli merkezlerinde gerçekleştirdiği çok sayıda sergi 1992

yılına kadar devam etti. Bu arada birçok öncü tasarımın tanıtılmasına, bu konularda film yapılmasına ve festivaller düzenlenmesine aracı oldular.

Şekil 2.1.1.8. 80'li yılların tasarımcısı Ettore Sottsass'ın oturma odası için tasarladığı sandalye "Ebba Chairs"

(**Url-13.** <https://www.dezeen.com/2020/05/10/kaoi-modular-ebba-chair-memphis-group-design/>)

1990'lı yıllarda kitle iletişim araçların gelişmesi ve internet ağının yaygınlaşmasıyla ile farklı kültürler birbirleri ile tanışıyor bilginin hızlıca yayılmaya başlamasıyla birbirine benzeyen benzer özellikler gösteren tasarımlar ortaya çıkmaya başlamaktaydı, medya insanları ihtiyacı dışında tüketime teşvik edecek reklam kampanyaları ile tüketimi hızlandırmaktaydı. Postmodern etkilerin görüldüğü 80'li yıllar sona ererken Tüketim yeni arayışlara sebep olmakta 90'ların başında modern mimarinin sadeliği tekrar gündeme gelmekte ve 60'ların yükselişe geçen sanat akımı minimalizm düşüncesi güncellenmekteydi. Minimalizm Fransızcadaki minimum kelimesinin dilimizde sıfat olarak kullanılan Değişken bir niceliğin inebileceği en alt olan (sınır), asgari, minimal biçiminde çevrilmiştir. Mimaride minimalizm sadeleşme, arınmak ve nesnel bir bakış açısı vardır. Etkileri günümüze kadar süren bu akım iç mekânı doğrudan etkilemiş ve iç mekan tasarımlarında tartışmalara da sebep olmuştur.

2.2. 1970-2000 Yılları Arasında Türkiye'deki Toplumsal Hareketler.

Türkiye 1970'li yıllara 60'lı yıllardan devraldığı sorunlarla birlikte girmişti 27 Mart 1960 askeri müdahalesinin sonuçları asker, sivil siyaset ilişkilerinde çekişmeler ile sürmekte, öğrenciler ve işçiler daha fazla özgürlük talepleri ile meydanlara çıkmaktaydı. Bu durum ülkeyi bölünmüş bir topluma dönüştürürken 1974 de gözleri dış politikaya çeviren haber Atina'dan gelmişti.

12 Eylül Belgeseli, 32. Gün Arşiv kayıtlarından çıkarılan özette: Kıbrıs Rum yönetimi Atina 'destekli bir darbe ile devrilmişti. Kıbrıs 20 yıldır Türkiye'nin gündemimdeydi çeşitli defalar müdahale tehditleri ve girişimlerde bulunulsa da bu defa durum farklıydı artık Kıbrıs ve Türk toplumu kaybedilme noktasına gelmişti. Bu darbe mutlaka durdurulmalıydı yapılan milli güvenlik kurulu toplantısında müdahale kararı alınmış, dış güçlerin baskılarına rağmen Türkiye geri dönülmez adımını 20 Temmuz 1974 şafağında atarak Kıbrıs semaları Türk paraşütçüleri ile dolmuştu. Dönemin Başbakanı Bülent Ecevit: Biz aslında savaş için değil barış için yalnız Türkler için değil Rumlara da barış getirmek için adaya gidiyoruz. Açıklaması ile harekâtı kamuoyu ile paylaşmış, ülkede büyük bir sevinçle karşılanan harekât sağcısı solcusu bütün toplumu başarının etrafında kenetlemişti. Böylece adadaki Türk toplumun varlığı güvence altına alınmış ve müzakerelere geçilmişti.12 Eylül Belgeseli, 32. Gün Arşivi (<https://www.youtube.com/watch?v=0-1iHNjFYa4>) **Uri-14**

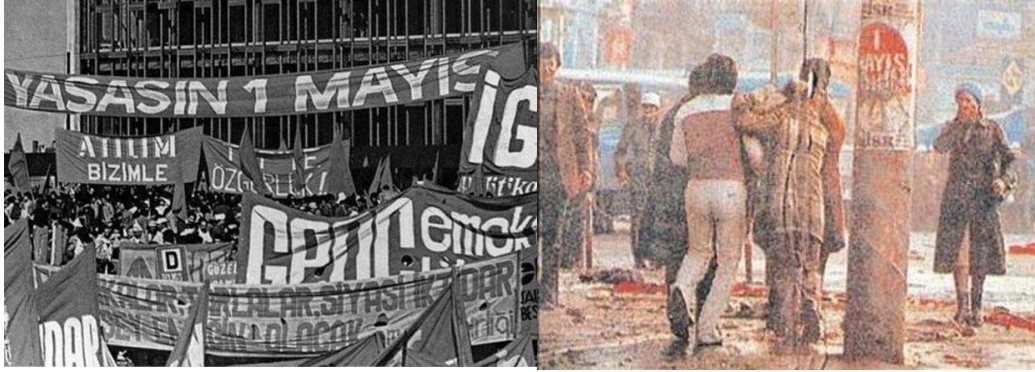

Şekil 2.2. 1. Kıbrıs Harekâtı (1974)

(**Uri-15.** tr.euronews.com)

İçer kapaanan ülke: Siyasi belirsizlikler, sağ-sol çatışmaları ve öğrenci olayları devam ederken bu ortamdan faydalanan ve Türkiye'yi uzun yıllar uğraştıracak ve korkunç kan akıtacak gelişmenin filizi bu günlerde boy gösterdi. Bağımsız bir Kürt devleti kurmak isteyen silahlı oluşum örgütlenmeye başlamıştı. 22 Ekim 1975 günü unutulmuş bir kan davası Viyana da yeniden hortlamış, Türkiye'nin Viyana

Büyükelçisi Ermeni militanlar tarafından katledilmişti. Katiller 1915 de yapıldığı iddia edilen sözde Ermeni katliamının intikamını aldıklarını dünyaya duyurmuşlar. Ermeni ulusal kurtuluş ordusu anlamına gelen asala terör örgütü 40 Türk diplomatının canına mal olacak cinayetler zincirini başlatmıştı. Teröre karşı devletin yeni bir mekanizma kurmasını isteyen Silahlı Kuvvetler ise devlet güvenlik mahkemelerin kurulmasını istemekteydi ancak bu dönemde ordu hiç beklenmedik bir muhalefette karşılaşmıştı bu muhalefetin adı dönemin öne çıkan sivil toplum örgütü DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) idi. Devrimci söylemiyle işçilerin en çok tercih ettiği DİSK 1976 1 Mayıs'ını bahar bayramı değil 100.000 kişiyi Taksim'e toplamayı başararak işçi bayramı olarak kutlamıştı. DİSK özgürlükleri kısıtlayacakları gerekçesi ile DGM'lere karşıydı grevler, iş bırakmalar ve direnişlere ülke sarsılmaktaydı. 1977 yılı Türk solunun yükselişe geçtiği dönemdi. Ancak 1 Mayıs 1977'deki kanlı 1 Mayıs olaylarında kalabalığın üzerine kim oldukları bilinmeyen kişilerce açılan ateş sonucu 34 kişi hayatını kaybetmiş terörün kasıp kavurduğu ülke dehşete düşmüş failerin bulunması için yapılan çalışmalar sonuçsuz kalmıştı. 1970'li yılların bu büyük bir provokasyonu toplumsal hayat üzerindeki olumsuz etkilerini devam ettirmiş (12 Eylül Belgeseli, 32. Gün Arşivi (<https://www.youtube.com/watch?v=0-1iHNjFYa4> **Uri-14**)

Şekil 2.2.2. 1 Mayıs 1978'deki kanlı 1 Mayıs Olayları

(**Uri-16.** <https://www.cumhuriyet.com.tr/galeri-mayis-1977de-neler-olmustu-66901/10>)

1978 yılı siyasal vaatler, çekişmeler ve karmaşalarla devam ederken bu sefer provokasyon için Kahramanmaraş seçilmişti. Alevi Sünni çatışmasına dönüşen olaylar üç gün sürmüştü ve 120 vatandaşımız hayatlarını kaybetmişti.

1970'li yıllarda içeride ve dışarıda terör ve baskıyla boğuşan ülke enflasyon canavarı ile tanışmıştı. Ekonomik buhran yaşanmakta, döviz bulunamamakta, dışa

bağımlı enerji alımlarında kısıtlamalar yaşanmaktaydı. Türkiye'nin büyük bir dönüşüm yaşadığı bu yıllarda köyden şehre göç hızlanmış, göç eden kitleler sorunları ile birlikte gelmekte, gecekondu mahalleri hızlıca çoğalmaktaydı. Şehre entegre olamayan bu kitleler duygusal boşluk, günlük dertler ve umutsuzluk, temalarını işleyen arabesk müzik türünün gelişiminde etkili olmuş, müzik listelerinin başında yer alan Orhan Gencebay'ın "Bir Teselli Ver" şarkısı acı çekenlerinin feryatlarına slogan olmaktaydı. Bütün bu olan biten içerisinde 1972 de dört güne çıkarılan TRT yayınları halk üzerinde büyük heyecan uyandırmakta televizyon henüz her mekâna girmese de mahallere girmeye başlamaktaydı.

Şekil 2.2.3. 1975 Eurovizyon Şarkı Yarışması

([Url-17. http://eurovisiondream.com/](http://eurovisiondream.com/))

1975 yılında Türkiye milletler cemiyetine sahnesinde öne çıkan bir organizasyon Erevizyon Şarkı Yarışmasına katıldı. Semiha Yankı'nın seslendirdiği "Seninle Bir Dakika" isimli şarkı dereceye giremese de Türk halkının büyük beğenisini toplayacak ve müzik tarihinde yerini alacaktı bundan sonra Erevizyon Şarkı Yarışmaları Türk halkının 2012 ye kadar her zaman gündeminde olacaktı. Dönemin söylemi şarkılarda karşılık bulmakta Cem Karaca'nın seslendirdiği "Tamirci Çırağı" işçisin sen işçi kal demekte, Üç Hürel Kardeşler, Bülent Ortaçgil, Güzin ve Baha, Uğur Akdora, Erkin Koray, Ajda Pekkan gibi isimler şarkıları ile geniş kitlelere ulaşmaktaydılar.

1970'ler toplumsal karmaşa ve sükunetin sağlanamadığı gelişmeler ile sona ererken 1980'li yıllara gelen Türkiye 24 Ocak 1980 kararları ile ekonomik olarak sarsılmış ve daha sonrasında da demokrasisi 12 Eylül 1980 de kesintiye uğramıştı.

Silahlı Kuvvetler ülke yönetimine el koymuş, sıkıyönetim ilan edilmiş ve sivil toplum örgütleri kapatılarak siyasilere yasaklar getirilmişti. Demokrasi, hukuk, eğitim, sanat ve sosyal hayatta pek çok kesinti ve baskıların başlayacağı ve etkilerinin uzun süreceği dönem başlamıştı. 1983 de sivilleşmenin adımları atılarak yapılan seçimlerde yeni kurulan Anavatan Partisi, Turgut Özal liderliğinde seçimi kazanmış ve 45.Hükümeti kurarak 1980’li yıllar boyunca ülkeyi yönetmişti.

1980’li yıllarda başlayan toplumsal dönüşüm büyük kültürel kırılmalarla etkisini yaşamın bütün alanlarına göstermekteydi. Siyasi düzen değişmiş askeri vesayet, baskı ve kısıtlamalar getirmiş. Serbest piyasa ekonomisine geçiş, küreselleşmenin etkilerinin hissedilmeye başlaması, medya ve iletişim araçları ile beğenileri benzer özellikler gösteren kitle kültürünü ortaya çıkarmış bu durumda da gelenekten kopuşlara neden olmuştu. Dönemin başbakanı Turgut Özal orta direk adını verdiği yeni bir toplumsal sınıfı tarif etmiş orta direk: Küçük memur, emekli, küçük esnaf, küçük çiftçi gibi düşük ve sabit gelirli kişilerden oluşan kesimini tanımlamaktaydı. Daha sonraki siyasi söylemlerde de hedef olacak bu kitle 80’li yıllarda bolca kendisinden söz ettirmişti.

Şekil 2.2.4. 1986 Çernobil Nükleer Santrale Patlamasında, Gennady Laptev (sağda) 1986 yılında her gün santralin yakınlarına helikopterle seyahat ederek toprak örnekleri toplamıştı.

(Uri-18. <https://www.bbc.com/>)

1985 yılında SSCB’nin özerk cumhuriyeti Ukrayna’nın Çernobil kasabesindeki nükleer reaktör patlamış bu durum Türkiye’yi de yakından ilgilendirecek ekolojik ve insan sağlığını tehdit eden ve etkileri günümüze kadar gelecek fiziksel sonuçlar doğurmuştu. Türk asıllı Bulgar vatandaşı Naim

Süleymanoğlu dönemin Bulgaristan yönetiminin uyguladığı baskı ve asimilasyon politikalarından kurtulmak amacıyla Türkiye'ye iltica etmiş katıldığı 1988 Seul Olimpiyatlarında da halterde olimpiyat rekorları kırarak Türkiye'ye altın madalya kazandırmıştı. Asimilasyon politikaları Bulgaristan'da yaşayan pek çok Türkü de etkileyecek ve 1989 yılında Türkiye'ye zorunlu göç gerçekleştirecekti.

1990'lı yıllarda işçi hareketleri-sendikal haklar ve medya Türkiye'nin canlanıp gelişmesine sebep olmuştur. Devletin tekelinde olan medya hakkı, özel sermayeye de açılmıştı. Görsellik ve işitselliğin bir arada sunulduğu bu alanda, birçok TV kanalının ortaya çıkmasına sebep olmuş ve hoş gitmeyen ve yasaklanan görüntüler gündemi değiştirmiştir. Bu görüntüler ile devletin iç yüzü ve meseleleri ortaya çıkmış ve halk kendini sorgulama sürecine girmiştir. Devlet içine girmiş illegal yapılanmalar, yerel yönetimlerdeki usulsüzlükler ve skandallar halkın ilgisini çekmekteydi

Şekil 2.2.5. Körfez Savaşı sırasında Kuveyt'te bulunan Irak kalıntıları

(**Url-19.** <https://www.britannica.com/>)

Bu yılların diğer olumsuz gelişmesi Körfez Savaşı idi Türkiye bu savaştan ciddi derede etkilenmekle birlikte savaşı yakından hissetmişti. 90'ların başında dağılan Yugoslavya Cumhuriyetinin yerine yeni cumhuriyetler kurulmuştu ancak bütün dünyanın gözü önünde Birleşmiş Milletlerin güvenli bölge olarak tarif ettiği Bosna Hersek'in Srebrenitsa şehrinde Müslüman Boşnak halka karşı Sırlar tarafından büyük bir soykırım uygulanmış bu durum tüm dünyayı olmasa da Türkiye'yi manevi anlamda yakından etkilemiş çeşitli kampanya ve mitinglerle Bosna halkına destek çağrıları yapılmış ve medeni dünyanın bu soykırımı seyirci kalması protesto edilmişti.

90'lı yıllar Türkiye için çok fazla olumlu şeyler getirmemişti ama medya sektöründeki gelişmeler ile önemli mesafeler kaydetmiş ve özel sektöründe medyaya girmesiyle anayasal engelleri kaldırarak özgürlüğün yolunu açmıştı. 1990'lı yıllar büyük bir doğal felaket ile son bulacak 17 Ağustos 1999 Marmara depremi ülkeyi derin acılara ve ekonomik sorunların içerisine sokacaktı.

Şekil 2.2.6. 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi Kalıntıları

(**Url-20.** <https://tr.euronews.com/>)

2000'li yıllara gelindiğinde süreklilik göstermeyen koalisyonlar, siyasi belirsizliklere sebep olmakta bu durumda ülke ekonomisini yakından etkilemekteydi. 21 Şubat 2001 ekonomik krizi kara çarşamba cumhuriyet tarihinin en büyük ekonomik krizi olarak nitelendirilecekti. Ekonomisi çöken ülkeyi bu durumdan kurtarmak adına dönemin Başbakanı Bülent Ecevit Dünya Bankası Başkan Yardımcılarından Kemal Derviş'i ülkeye davet edecekti.

2001 yılında Recep Tayyip Erdoğan önderliğinde kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi 2002 seçimlerinde %34 oy alarak tek başına iktidara gelmiş ve bu durum Türk siyasi tarihi açısından bir kırılma noktası olacak birçok siyasi parti ve liderin tasfiye olduğu yeni bir dönemin başlamıştı. Halk bilgi iletişimin çağının bütün nimetlerinden faydalanmakta bilgisayar ve internet artık geniş kitlelerin kullanımına sunulmuştu. 2002 yılında FIFA Dünya Kupası'nı da Türk Milli Takımı üçüncü olarak müsabakaları tamamlamış bu durum yurtdışı büyük bir heyecan yaratmıştı. 24 Mayıs 2003'te Letonya'nın başkenti Riga'da düzenlenen Eurovision Şarkı Yarışması'nı Sertab Erener, 'Everyway That I Can' şarkısıyla kazanarak Türkiye'nin yarışmadaki ilk zaferi olmuştu.

2.2.1. Konutun Durumu, Tasarım Eğilimleri ve İç Mekân

Devlet Planlama Teşkilatının 1979-1983 yıllarını kapsayan dördüncü beş yıllık kalkınma plan raporundaki konut ile ilgili durum şu şekildedir: Planlı dönemde tüm yatırımlar içindeki payı yaklaşık yüzde 20,0'yi tutan konut yatırımlarına ve getirilen politikalara karşın, yıllık konut açığı büyümüş ve gecekondulu tipi konut sayısı giderek artmıştır. III. Plan döneminde kamu ve kamu kaynaklı finansman kurumları tarafından toplam 173 296 birim konut üretilmiştir. Öte yandan kamu görevlilerinin barınma gereksinimlerini üretilen birim konut sayısı 6570 olmuştur. III. Plan döneminde üretilmesi hedeflenen 1,2 milyon birime karşılık 978 361 birim konut üretilmiş, konut açığı gecekondulu ile kapatılmıştır. Bu dönemde konutların ortalama maliyetinde önemli artışlar olmuştur. Planlı dönemde konut kooperatifçiliği modeli yaygınlaştınamamıştır. III. Plan döneminde toplu yerleşim ve toplu konut üretim anlayışı geliştirilememiştir. Ruhsatlı kent konutu üretiminde önemli bir artış olmamıştır. Kentlerde görülen kira artışının başlıca nedenlerinden biri olan bu durum konut sorununu dar gelirli gruplar için daha da güç duruma sokmuştur. Kentlerde yaşayanlar, ücretlerinin yüzde 25-50 arasındaki bir oranını konut kirası olarak ayırmak durumundadırlar. Konut sektöründe düşük gelirli olanların özelliklerine uygun bir finansman sistemi geliştirilememiştir [17]

1982 Anayasası, konutu, sağlık hakkının gölgesinden kurtararak “konut hakkı” kenar başlığı altında, başlı başına bir hak olarak düzenlemiştir. Anayasanın 57. maddesine göre, devlet, konut gereksinmesini karşılayacak önlemleri alacaktır. Bu görevini, kentlerin özelliklerini ve çevre koşullarını gözeten bir planlamaya uygun olarak yerine getirmesi gerekmektedir. Böylece, barınma gereksinmesi hem kentsel hem çevresel bir bağlama hem de bir planlama çerçevesine oturtulmuştur. Bununla birlikte, 1961 Anayasasında gördüğümüz yoksul ve dar gelirli olanların konut gereksinmesinin karşılanması biçimindeki toplumsal sınıf önceliği, 1980 sonrası neoliberal kapitalizmin ekonomi politikasına uygun olarak terk edilmiştir [18]

Devlet Planlama Teşkilatının 1985-1989 yıllarını kapsayan beşinci beş yıllık kalkınma plan raporundaki konut ile ilgili durum şu şekildedir: Plan döneminde nüfusu 20.000'i aşan yerleşme merkezlerinde demografik gelişmelerden ve yenileme ihtiyacından doğan toplam yeni, konut ihtiyacının her yıl ortalama yüzde 3,17 oranında artarak, 1989 da yılda 318.000 birim seviyesine çıkacağı tahmin edilmiştir. Son yıllarda düşük seviyelerde kalan yeni konut inşaatlarının ise, Plan döneminde yıllık ortalama yüzde 12,0 oranında bir büyüme ile, dönem sonunda

yılda 291.000 birime ulaşabileceği tahmin edilmektedir. Konut inşaatlarında öngörülen artışların gerçekleşmesinde temel unsur, konut yatırımlarına yönelecek özel tasarrufların düzenli bir büyüme göstermesidir. Plan dönemi boyunca Toplu Konut Fonu kredilerinin, özel konut tasarruflarının genişlemesinde önemli doğrudan ve dolaylı katkılarının olması beklenmektedir. Ayrıca, Toplu Konut Fonu kredilerinin, düşük ve orta gelirli ailelere güven verecek avantajlı şartlarla verilmesi ile, tüketimden ve konut dışı verimsiz yatırımlardan konut yatırımına yeni kaynakların kayması sağlanabilecektir [19]

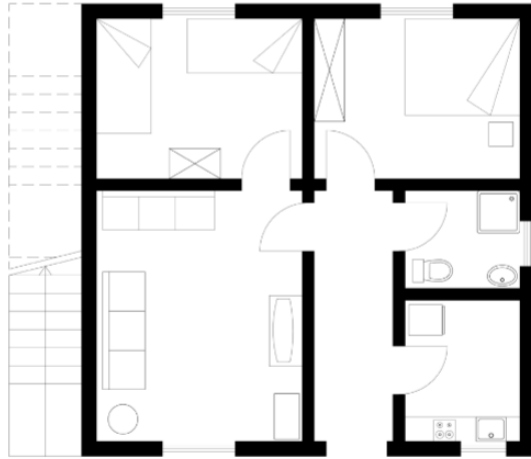
Devlet Planlama Teşkilatının 1990-1994 yıllarını kapsayan altıncı beş yıllık kalkınma plan raporundaki konut ile ilgili durum şu şekildedir: Toplu konut alanlarının eğitim, güvenlik gibi sosyal altyapılarının teknik altyapı ve üstyapı inşaatlarıyla birlikte bitirilmesine önem verilecektir. Konutların inşaat ve kullanımında tasarruf sağlamak amacıyla, mahalli malzemeleri değerlendiren, iklim şartlarını dikkate alan, israfı azaltan proje ve teknolojiler teşvik edilecektir. İmar ve gecekondular mevzuatına aykırı yapılara uygulanacak işlemleri düzenleyen 3981 sayılı Kanunun uygulama prensipleri de dikkate alınarak, mevcut ruhsatsız yapılara ve gecekondulara altyapı götürülmesine ve bunların ıslahına öncelik verilecektir. Kamu inşaatlarında maliyet azaltıcı uygulamalar geliştirilerek, «Kamu Lojman Planı» inşaatları on yıl içinde tamamlanacaktır. Toplu Konut Fonundan arsa ve altyapı için ayrılacak pay ile yeni yerleşme alanlarının açılması, bu alanlarda kredi arsa tahsisi yapılması, ruhsatsız konut inşaatını ruhsatlı hale çevirebilmek için tedbirler alınacaktır [20]

Devlet Planlama Teşkilatının 1996-2000 yıllarını kapsayan yedinci beş yıllık kalkınma plan raporundaki konut ile ilgili durum şu şekildedir: Hızlı kentleşme ve artan nüfusun konut ihtiyacının karşılanabilmesi için konut üretimi ve sahipliği teşvik edilecek, bu amaçla kamuya ilave yük getirmeyecek şekilde uygun finansman modelleri geliştirilecektir. Kentleşme, arsa, konut ve kentsel altyapı ile ilgili tüm uygulamalar bir bütünlük içinde ele alınacak ve merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki koordinasyon ile gerçekleştirilecektir. Konut teknolojisindeki gelişmeler desteklenerek yaygınlaştırılacaktır. Afete ilişkin mevzuat günün şartlarına göre yeniden düzenlenecektir. Yüzde 92'si deprem bölgelerinde bulunan ülkemizde doğal afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması yönünde çalışmalar yapılacak, afet riskini en aza indirmek için gerekli önlemler alınacaktır. Konut sayımı yapılacak ve

periyodik hale getirilecek, mevcut verilerin güncelliğinin sağlanması için bir Konut Bilgi Bankası kurulacaktır [21]

1970'li yıllarda artan köyden kente göç ve göçen kitlelerin barınma gereksinimleri niteliksiz ve izinsiz gecekodu tipi konutların artışını da hızlandırmıştır. Başlangıçta elektriği, suyu ve alt yapı hizmetleri bulunmayan bu tip konutlar giderek affa uğrayarak ruhsatlandırılmış ve yaşamın sürdürüldüğü mekanlara dönüşmüştür. Dönem gecekonduları bahçesiz düşünülmemekte, kırsal pratikler içerisindeki konutunun avlusunu işlik biçiminde kullanan kadın bu sefer gecekondunun bahçesini bu amaçla kullanmış yine avluda su kuyusu, çiçekleri ve meyve ağaçları hatta ocak bulunabilmektedir.

Gecekondular hızlıca inşa edildikleri ve mimarın dahil olmadığı bir süreçler bütününden oluştuğu için dış cephede belirli bir sistem anlayışı beklenmemektedir. Pencereleri iç mekân fonksiyonları belirlemekte, iç mekân organizasyonunda ise rastlantısal ve iç içe geçen mekanlar var olsa da de belirli plan şemalarına sahip örnekler de gözlenebilmiştir. Geleneksel kır konutumdaki ocağın konumunu gecekodu da soba almıştır. Mekânın odağındaki soba, üzerinde su ısıtılabilen yemek pişirilebilmenin yanı sıra yaratıcı aparatlar ile çamaşır kurutabilen özelliklere de sahiptir.

Şekil 2.2.1. 1. Gecekodu planı.

[22].Özenç, A. (2013). İstanbul: Impacts of Immigration on a Contemporary City. Milano: Politecnico di Milano.

Gecekondular giderek orta sınıfın sahip olduğu iç mekân donanımına kavuşmakta kampanyaların teşvik ettiği seri üretim mobilya ve beyaz eşyalar gecekondulara girmeye başlamıştır. Mekanlarda mobilyalar fonksiyonel düşünülmemekte somyanın üzeri tekstil ürünleri ile örtüldüğünde divana dönüşmekte divan gündüz oturma gece yatma işlevine dönüşmekte alt kısmı ise çamaşırların plastik seleler içerisinde istiflendiği depo işlevi görmekteydi. Modüler mobilyanın gelişimi ile birlikte yataklı kanepelerin çoğalması bu işlevi sistematik hale getirmiş ve tercih edilir olmuştur.

Şekil 2.2.1. 2. Üzeri Tekstil ile Örtülen Çok Amaçlı Yaylı Divan Örneği.

(**Url-21.**<https://www.gzt.com/jurnalist/eski-yillarda-kullandiginiz-esyalar-2593922>)

1960'lar ve sonrasında hızla artan ve günümüze dek süregelen bir sorun olan gecekonduların yapımı, mimar ve kent plancıların öngörülerini bozan, dengeleri değiştiren, altyapı ve görünüm olarak kentsel çevreyi denetlenemez kılan bir olgu olmuştur. 60'lara doğru başlayıp 70'lerden sonra yaygınlaşacak olan yapsatçılıkta ise mimar, yapsatçı adına tasarım yaparak, kullanıcıyı büyük ölçüde tasarım sürecinin dışında tutan bir düzen içinde yer almıştır [6]. Yapsat yapı üretimi günümüzde de mevcuttur ve ilk nasıl ortaya çıktıysa yine aynı pratiklerle devam etmektedir.

Geleneksel yaşam çevrelerini ve mekân alışkanlıklarında kırılmalar yaratan bu konut edinme modeli ile eski mutfağının imkansızlıklarından yakınan kadın yeni inşa edilen apartmanda mutfak tezgâhı, eveye, üst dolap rafları sistemli depolama üniteleri, esnek kullanım alanları, merkezi ısıtma ve kapıcı hizmetleri ile tanışmakta sahip olduğu bahçeyi mekânsal metrekareleri terk etmekteydi. Ancak geleneksel Türk kültüründe var olan misafir odası kavramı yeni konutlarda da yerini korumaktadır. Salon olarak adlandırılan bu oda evin en geniş hacmi olmasına karşın

en az kullanılan mekandı ailenin geçmiş birikimleri ya da dönemimin mobilya, tekstil, halı, avize, züccaciye ve aksesuarları ile donatılmaktaydı.

Şekil 2.2.1. 3. 1974 Yapımı Uyanık Kardeşler Filminden Mekân Temsili.

(Url-22.Fanatik Film:

<https://www.youtube.com/watch?v=CL9UmZmzPZ0&t=1121s>)

Şekil 2.2.1. 4. 80'li Yılların Başındaki Mutfak Temsili, Aşk Tesadüfleri Sever filminden Mutfak Sahnesi. Böcek Film:

(Url-23.<https://www.youtube.com/watch?v=qJYIjBrFNs0>)

Şekil 2.2.1. 5. 80'ler Dizisinde Dönemin Salonu.

(Url-24.<https://www.trt1.com.tr/diziler/seksenler>)

Yeni mekân yeni tefrişler yeni donanımlar gerektirmektedir. Ancak mobilya her gelir gurubunun kolay ulaşabildiği bir ürün değildi bu sebeple kuşaktan kuşağa aktarılabilmekteydi ancak ahşap ceviz sandık hemen her evde bulunmaktaydı.

1970'li yıllarda formika kaplamalı mobilyalar turuncu rengin egemen olduğu optik ve floral desenli tekstiller tercih edilirken tarihselci ve saray stillerinin taklidi masif ahşap mobilyalar kitlelerin gelir durumlarına göre iç mekanlarda yerini korumaktaydı 1980'de de tekil mobilya gözlenmemekte yatma, oturma, yemek ve salon takımları adı altında mobilyalar üretilmekte koltuk döşemeleri ile sandalye döşemeleri genellikle aynı kadife kumaş ile kaplanmakta hatta perdeler ve abajur şapkaları da bu kumaştan üretilmekteydi dönemin seri üretilen mobilyalarından biriside esasen var olan halkın kullanımına yeni sunulan kütüphaneli divandı kütüphaneli divan oturma, yatma depolama, sergileme, kitap raf ünitelerine sahipti.

Şekil 2.2.1. 6. Kütüphaneli Divan.

(Uri-25.<https://onedio.com>)

1990'lı yılların başında hızlanan seri üretim takım mobilyalar yerini korumakta hepsi birbiri ile uyumlu takımlar üretilmekteydi. Bu dönemde zaten var olan ancak tasarım kaygısı olmadan işlevi öne çıkaran plastik mobilyaların çok daha kolay ve ucuza üretilmesi sebebiyle plastik masa, sehpa ve sandalyeler park bahçe ve bekar evlerinde yerini almaktaydı. Dönemin yaratıcı ürünü çekyat olarak adlandırılan yataklı kanepedydi yatma oturma ve depolama işlevi gören bu mobilya adında anlaşıldığı üzere katlandığı için alanda fazlada yer kaplamıyordu. 1990'lı yılların sonlarında etkili olan minimalizm akımı tüm dünyayı etkilediği gibi ülkemizde de beğeni toplamakta tarihselci mobilyalar, el dokuması halılar ve kristal avizeler mekanları terk etmekte boşalan mekanlara yerini minimalist fonksiyonel tasarımlara bırakmaktaydı.

Şekil 2.2.1. 7. 80'li ve 90'lı Yıllardan Misafir Odası.

(Url-26.<https://onedio.com>)

3. 1970-2000 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DEKİ KONUT SORUNUNA ÇÖZÜM ARAYIŞLARINI TÜRK SİNEMASI MERCEĞİNDEN OKUMAK,

3.1. Türk Sineması.

Sinema, sadece bir sanat dalı olmamakla birlikte toplumun yaşadığı kültürel, siyasal, ekonomik değişikliklerin tüm izlerini taşıyarak belgelenmesidir. Türk sineması her türlü olumsuz durum karşısında kendi alt yapısını oluşturarak yenilenmiştir. Seyircinin beğeni ve istekleriyle şekillenmiştir. Türk sineması dönemsel olarak seyircilere bir iletişim aracı olmuştur.

1973 yılındaki petrol krizi sonucu ekonomide oluşan dalgalanmalar, Türkiye ekonomisini olumsuz etkilemekle birlikte, Kıbrıs Müdahalesi ve ülke içinde yaşanan sağ-sol mücadelesi ile sinemada bu olumsuz durumlardan etkilenmiştir. Sokaklardaki çatışmalardan dolayı insanların sinemaya gidememesi, sinemaların kapanmasına neden olmuştur. Her evde bir televizyon olmasıyla nedeniyle de insanlar sinemaya gitmemiş ve karate, seks ve arabesk filmlerinin çoğalmasıyla aile sinema kavramı da ortadan kalkmıştır. Fakat bu dönemde kadınların toplumsal, siyasi ve ekonomik açıdan özgürlüklerinin olması kadınların sinemaya gitmesini yaygınlaştırırken, sinemada aile ile geçirilen vakitte artmıştır. Çekilen filmler aile ile izlenecek güldürü türünden oldukları için, aile sineması kavramı ortaya çıkmıştır.70'li yılların Türk Sineması'nda altın çağ olarak ta adlandırılır. Filmlerde konu ve tema üzerinde değişiklikler olmuş ve o dönemde yaşanan toplumsal sorunlar ele alınarak daha fazla film çekilmiştir.70'li yılların ikinci yarısında maliyeti düşük olan arabesk,

karate ve seks filmlerinde bir artış olmuştur. Kadınlar sinemadan uzaklaşarak evlerine geri dönmüşlerdir ve böylece aile sineması kavramı ortadan kalkarak, yerini düşük maliyetli filmler yer almıştır.

Kısacası 1970'li yılları özetleyecek gerekirse; Türk Sineması bu dönemde, düşük maliyetli seks ve arabesk filmlerinin yaygınlaşması, kaliteli film sayısının azalması, televizyonun yaygınlaşması ve kadınların seyirci olarak sinemadan çekilmesi nedeniyle sinemalara olan ilginin azalması, yönetmenlerin o dönemdeki piyasa koşullarına göre film yapmalarına yönelmesidir.

1980 Darbesi sonrası değişen toplumsal, kültürel ve ekonomik koşullardan dolayı, Türk sinemasında da konu ve temalar da değişiklik olmuştur. Bu dönemdeki siyasi gelişmelerden, temalarda ön plana çıkmıştır. Darbeyi konu alan filmler seyirciler tarafından beğenilmedi ve bu dönemde oluşan siyasi kaynaklı değişimlerden dolayı Türk Sineması zor durumlar yaşamıştır. Ayrıca sinemalara olan baskınlardan dolayı da sinema salonları olumsuz olarak etkilenmiştir. Böylece seyirci sinema salonları terk etmek zorunda kaldı. Tüm bu olumsuzluklara rağmen sinema ayakta kalmak için çabalıyordu. O dönemden dikkat çeken konulardan biri de 'kadın konulu' filmlerin olmasıydı. Kadın hakları konusunun gündem de olması, kadın sorunları ve kadınları anlatan filmlerin olması, 'Kadın Filmleri' türünün oluşmasına sebep olmuştur. Böylece 80'li yıllarda kadının ön planda olduğu sinema türü oluşmuştur.

1990'lı yıllarda Amerika sinemasının baskın olması, Türk sinemasının bu yıllarda sıkıntılı geçmesine sebep olmuştur. Sovyet birliğinin yıkılışıyla sonra eren Soğuk savaş dönemi, Türkiye stratejik konumunun etkisi azalmıştır. Avrupa topluluğuna başvuruların olması, Batılılaşma isteğinin devam ettiğinin göstergesi olmuştur. Teknolojinin gelişmesiyle, insanların özel radyo ve TV'lere olan düşkünlüğü artmış ve sinemalara olan ilgi azalmıştır. Amerikan filmlerinin Türkiye'ye gelmesiyle, birlikte zor durumda olan Türk sineması, daha da kötü bir hale bürünmüştür.90'larda Türk sinemasında seyircilerin azalması ve finansal olarak sürekli zor durumda kalan yönetmenler, bu sorunlarla baş etmekte zorluk çekmişlerdir.80'li yıllardan beri devam eden seks furyası sona ermiştir. Hollywood filmlerine olan düşkünlük artmıştır. Çünkü Türk sineması kaliteli bir film yapmakta zorlanmıştır. Gelişen teknolojiyle, video filmleri ortaya çıkmış ve insanlar evde film izlemekten daha keyif alıyorlardı. Türk sinemasının canlanmasına etki eden, 1996

yapımı Yavuz Turgul'un çektiği 'Eşkiya' filmi Türk sineması tarihinde seyirci rekorunu kırarak, en çok sinema salonlarını dolduran film olmuştur.

2000'li yıllarla birlikte film yapımcıları ve yönetmenler Eşkiya'nın elde ettiği başarıyı görerek Türk izleyicisinin aslında iyi işler yapıldığında buna hak 25 ettiği değeri verdiğini gördüler. Eşkiya filmi, Türk Sineması açısından bir kırılma noktası ve geçilmesi gereken bir çıta olmuştur denilebilir. Bu filminden sonra yeni yönetmen ve oyuncular sinema piyasasına girmiş büyük başarılar elde etmişlerdir. 2001 yılında, Ömer Faruk Sorak ve Yılmaz Erdoğan'ın yönettiği 'Vizontele' filmi, eleştirmenler çok olumlu eleştiriler almamasına rağmen Eşkiya'nın seyirci rekorunu geride bırakarak 3 milyon seyirci sayısını aşarak 2000'li yılların ilk, Türk Sinema tarihinin de o güne kadar ki seyirci rekorunu kırmıştır. Diğer önemli bir başarıda Nuri Bilge Ceylan'dan gelmiş, yönetmenliğini yaptığı 'Uzak' adlı film Cannes Film Festivali'nde 'Büyük Jüri Ödülü' nü ve 'En İyi Erkek Oyuncu' ödülünü almıştır [23]

3.2. Sinema Merceğinden İç Mekân Okumaları

3.2.1. Göç ve Konut "Diyet"

Tablo 3.2.1. 1. Filmin Künyesi

(Url-27. <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/3982/diyet>)

	Diyet (1974)
	Yönetmen: Lütfi Ö. Akad
	Yapımcı: Hürrem Erman
	Tür: Dram
	Oyuncular: Hülya Koçyiğit, Hakan Balamir, Erol Taş, Erol Günaydın
	Konum: Mecidiyeköy, Gayrettepe

Senaryoda: eşi tarafından terk edilen Hacer, babası ve iki çocuğu ile birlikte İstanbul'a göç etmiş ve civata fabrikasında çalışmaya başlamıştır. İşçilik Hacer için yeni bir sınıftır ve işçilerin özlük hakları, üretimden gelen güçleri ile sendikal faaliyetleri 1970'li yılların toplumsal tartışmasıdır. Fabrikada iş güvenliği dikkate alınmadan işçiler çalıştırılmakta, bir gurup sendikalı işçi bu durumu protesto etmekte, güvenli bir makinenin alınmasını istemekte ve bu konuda da yönetimi

uyarmaktadırlar. Ancak yönetim yeni yatırımın maliyetini insan sağlığından daha fazla önemsemektedir.

Bu tartışmalar sürerken Hacer'in komşusu Mustafa iş kazası geçirir. Sendikacı işçilerin, iş kazasına uğrayan arkadaşlarını desteklemeleri, geleneksellikten kopamayan ve olan biten hakkında bilgisi olmayan Hacer'i ikileme bırakır. Bu ikilem, ailesi ve mekânsal sorunların arasında sıkışan Hacer'i fabrikada işe yeni başlayan Hasan ile yakınlaştırır ve Hasan ile evlenirler. Hasan hırslı ve çalışkan bir karakterdir iş bulduğu için mutludur ve örgütlü işçilerin hak arama girişimlerini ekmek yediği kapıya ihanet etmek olarak nitelemektedir. Hasan ailesinin mekânsal sorununu gecekondur inşa ederek çözmeyi planlar ve harekete geçerek gecekondunun temellerini atar Hacer ve Hasan'ın tek isteği evlerinin kendilerine ait bir konutlarının olması ve çocuklarının bir odasının olmasıdır. Ancak fabrikadaki güvensiz makine Hasan'ın sonunu hazırlar.

3.2.1.1. Mekânsal Belge ve Okumalar

Bu film belirgin bir iç mekân okuması sunmamaktadır. Ancak senaryo iç mekândan çok dış dünyada olan biteni, toplumsal çalkantıları, göç sonrası büyükşehirde tutunma çabasını, 70'li yılların sendikal faaliyetlerini, emek ücret orantısızlığı gibi gelişmelerle, ataerkil ailenin dönüşümünü, kadının üretime katılması ile olan biten hakkında fikir sahibi olmasını ve tüm sıkışmışlıklar içerisindeki mekân sorununu oluşturan gecekondur tipi konutların oldukça kontrolsüz ve rahat bir biçimde uygulandığını gözler önüne serer.

Senaryodaki dış ve iç mekanlar, kırsal yaşamın referanslarına göre kurgulanmıştır ve gecekondunun bahçesi gündelik birçok eylemin gerçekleştiği bir mekandır (Şekil 1,2). İç mekân: Mutfak, yeme içme ve uyuma eylemlerinin bir arada gerçekleştiği tek bir odadır. Mekânın girişindeki mutfak bölümü geleneksel üslupta bir ocak ve sistemsiz (Şekil 3,4) depolama alanlarından oluşur, zemin geleneksel kilimlerle kaplıdır, pencerelerdeki perdeler basmadır, basma oturma, depolama ve çocukların uyuması için kullanılan sedir üstünde de görülür. Mobilya olarak ise fonksiyonel üslupsuz ahşap elbise dolabı ve yemek masası ekrana yansır (Şekil 5, 6).

Tablo 3.2.1. 2. Filmin Mekanları

(Url-28. Erman Film: https://www.youtube.com/watch?v=3ka_r5YAlIA)

Şekil 1. 2		
Şekil 3. 4		
Şekil 5. 6		

3.2.1.2. Değerlendirme

Kırsaldan kente göç, belirsizliklerle dolu bir süreçtir. Bu sürecin iş bulma, barınma, eğitim ve sosyal yaşama uyum sağlama gibi aşamalarını dar gelirli ailelerin çözmeye çalışması daha da sorunludur. Dolayısıyla göç: Mekân gereksinimleri ve çözümlerinde, ataerkil ailenin dönüşümünde, sınıfsal farklılaşmalarda ve kadın erkek ilişkilerinde de kırılmalar yaratmıştır.

Hacer ve ailesi ekonomik ve sosyal anlamda toplumun avantajsız bir kesimindedir dolayısıyla büyükşehirdeki yapılı çevreye ve dönemin yeni konutlarına (Şekil 1.2) sahip olma ihtimalleri yoktur. Bu nedenle hemşerilik ilişkilerine dayalı dış mahallelerdeki gecekondularda barınmak zorundadırlar. Kent pratiği olmayan Hacer'in babası sokaklarda balon satmakta Hacer ise ailesinin geçimini sağlamak içinde fabrikada işçi olarak çalışmaktadır babası İstanbul'a alınamasa da Hacer artık başka bir toplumsal sınıf içerisinde.

Senaryonun ana teması iş güvenliğini ve işçi haklarını hiçe sayan bir fabrikadaki işçilerin örgütlenme çabalarıdır. Fabrika yönetimi: daha az ücretle daha fazla iş beklemekte, iş kazalarını dikkatsizlik biçiminde yorumlamakta ve fabrikanın

duvarlarındaki afişlerde (Şekil 3,4) durum vurgulanmaktadır. İşe yeni başlayan işçiler bir iş bulmanın heyecanı ile önlemsiz koşullarda çalışmayı kabul etmekte ve sendikal faaliyetleri ekmek yedikleri kapıya ihanet olarak nitelendirmektedirler. Oysaki işçi hakları ve sendikal faaliyetler dönemin çok tartışılan bir sorundur.

Hacer ait olduğu yeni sınıf içerisinde ikilemedir, babasının ölümünün ertesinde hemen işe çağırılması, işverenin tekerlekli sandalyede ve hemşire gözetimindeki bakımına karşın Mustafa'nın çaresizliği (Şekil 5,6) Hacer'i baştan yadırgamasına rağmen emek sömürüsü ile ancak örgütlenmiş bir çalışan gurubunun mücadeleye edilebileceği düşüncesine ikna olmuştur. Vardiyalı ve sürekli çalıştığı için mekânsal beklentiler konusunda çok umutlu değildir, kendisine ait bir konutunun ve çocukların bir odasının olması tek beklentisidir. Konut edinme yöntemleri ise Hasan'ın temellerini kazdığı ise gecekondudur (Şekil 7.8) Hacer işçi olarak çalışmakla daha iyi bir gelecek planlaması yapılamayacağını farkındadır.

Senaryoda 70'li yılların mekânsal gelişimi gecekondulaşma ile aktarılmakta ancak fabrikanın sahibinin kısa bir karede yer alan mekandaki optik turuncu perdeler ve formika mobilyalar göze çarpmaktadır.

Tablo 3.2.1. 3. Filmin Değerlendirmesi

(**Url-28.** Erman Film: https://www.youtube.com/watch?v=3ka_r5YAlIA)

Şekil 1.2		
Şekil 2.3		

<p>Şekil 5.6</p>		
<p>Şekil 7.8</p>		

3.2.2. Gecekondu Tipi Konut “Sultan”

Tablo 3.2.2. 1. Filmin künyesi (Url-29. <https://www.tsa.org.tr/tr>)

	<p>Sultan (1978)</p> <p>Yönetmen: Kartal Tibet</p> <p>Yapımcı: Nahit Ataman Senarist: Yavuz Turgul</p> <p>Tür: Dram-Romantik Komedi</p> <p>Oyuncular: Türkan Şoray, Bulut Aras, Adile Naşit, Şener Şen, İlyas Salman,</p> <p>Konum: Sarıyer İlçesi, Rumeli Mahallesi</p>
---	--

1978 yılında çekimleri tamamlanan filmde: Sultan dört çocuğu ile birlikte gecekonduda yaşamaktadır ve gelir düzeyi yüksek mahallelere ev işlerine gitmektedir. Komşularının şiveleri ve kırsal yaşam pratiklerini sürdürmeleri şehre göç ettiklerinin ipuçlarını verir. Gecekondu sakinleri kendi içlerinde ufak tefek sorunlar yaşasalar da dayanışma içerisindedirler ortak noktaları dar gelirli olmaları, nitelikli mekân özlemleri, belediye hizmetlerinden yararlanamama ve yaşam alanlarını bir gün kaybedecekleri düşüncesidir.

Senaryoda gecekondu sakinleri kamuya ait bir araziye yerleşmişlerdir, mahalleye göz koyan çıkar çevrelerinin muhtarı da yanlarına alarak mahalledeki aileleri sistemli bir şekilde mülklerini satmaya zorlamaktadırlar. Mülklerini satmak istemeyen sakinler ise kamu kurumları ve kolluk kuvvetlerini yanlarında görmek isterken tam tersi bir uygulama ile karşılaşılır ancak kolluk kuvvetleri kendilerinin de gecekondulu olduğunu belirterek emri yerine getirmekle görevli olduklarını ifade ederler sadece dar gelirli olanların değil memur sınıfının da gecekonduda barındığı ortaya çıkar. Senaryo sonunda gecekondular yıkılır ancak konutundan olan kitleler yeni bir boş alan arayarak gecekondu üretmeye devam ederler.

3.2.2.1. Mekânsal Belge ve Okumalar

Gecekondu: İmar ve yapı kanunlarına aykırı olarak başkalarına veya kamuya ait arazi üzerinde toprak sahibinin bilgisi ve rızası olmaksızın acele yapılmış konut biçimini tanımlamaktadır. Gecekondular derme çatma teknikle yapılmışlardır, başlangıçta belediye hizmetlerinden faydalanamazlar, 60'lı yıllarda başlayan, 70'lerden günümüze de süregelen mekânsal ve sosyolojik bir sorundur.

Tablo 3.2.2.1.1. Gecekonduların Temel Sorunları

(Url-30. Arzu Film:

https://www.youtube.com/watch?v=A95oQjqkIxY&list=PLJVrbPdYAFzcz4Ln9bYPIPXzl_95G5DGV)

Şekil 1.2		
Şekil 3.4		
Şekil 5.6		

Sultan'ın gecekondusu düz girişli ve tek katlıdır. İç içe iki oda ve küçük bir mutfaktan oluşan mekânda su tesisatı ve banyo bulunmamaktadır. Yatak odası kavramı ve donatıları mevcut değildir yatma eylemi yer yatağında çözümlenmektedir. Yaşam alanında masa ve sandalyeler yer alır, divan hem oturma hem de yatma işlevlidir. İç mekânda kullanılan perde ve tekstiller döneminin seri üretimdir mekandaki tek tanımlı donatı ise döküm kömür sobasıdır.

Tablo 3.2.2.1.2. İç Mekân Analizi (Url-30. Arzu Film:
https://www.youtube.com/watch?v=A95oQjqkIxY&list=PLJVrbPdYAFzcz4Ln9bYPIP_Xzl_95G5DGV

Şekil 1.2		
Şekil 3.4		
Şekil 5.6		

3.3.1.2. Değerlendirme

Sultan filmi Büyükşehir'e göç eden dar gelirli ailelerin mekânsal arayışları neticesinde ortaya çıkan konut biçimi gecekondu ve gecekonduların oluşturduğu mahalle yaşamını trajikomik bir dille ele alır. Ailesine sahip çıkan bir kadının sınıfsal farklılıklar, dar gelir ve mekansızlık ile mücadelesindeki azim ve kararlılığı senaryonun ana metnidir. Senaryoda belirgin mekânsal anlatımlar yer almaz mahalle muhtarının konutu bile gecekondu. Televizyon henüz bu konutlarda yer bulmaz ancak mahallede toplu bir biçimde sinemaya gitme alışkanlığı vardır. Ulaşım, temiz su ve nitelikli mekân gibi temel haklardan yoksun olan mahalle sakinleri izinsiz yapı üretmenin suç olduğunu bilmemekle kamu düzenine saygılıdır mahallede kamuyu bekçi temsil eder ve bekçi arabulucu konumundadır. Sultan filimin de mahallenin idari amiri muhtarın evindeki eklektik mobilyalar haricinde belirgin bir mobilya okuması mevcut değildir ancak Mekanlarda demir divan, kömür sobası, seri üretim masa sandalyelerin yanı sıra dönemin modası tekstil ürünleri yer

almaktadır. Ayrıca filmin oyuncularının kostümleri ve müzikler dönemsal okumaya veri olmaktadır.

3.2.3. Yapsatçılık ve Konut “Gülen Gözler”

Tablo 3.2.3. 1. Filmin Künyesi

(Url-31. <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/4954/gulen-gozler>)

	<p>Gülen Gözler (1977)</p> <p>Yönetmen: Ertem Eğilmez</p> <p>Yapımcı: Nahit Ataman Senarist: Sadık Şendil, Ahmet Üstel</p> <p>Tür: Komedi- Dram</p> <p>Oyuncular: Münir Özkul, Adile Naşit, Halit Akçatepe, Müjde Ar, İtir Esen, Ayşen Gruda</p> <p>Konum: Bakırköy İlçesi, Yeşilköy Mahallesi'nde bulunan Stavro Köşkü</p>
--	---

Senaryoda: Yaşar Usta eşi Nezaket Hanım 5 kızı İsmet, Fikret, Nedret, Hikmet, Hasret ile birlikte İstanbul'da betonarme binaların arasında kalmış geleneksel bir yapıda yaşamlarını sürdürmektedir (Şekil 1.2). Yaşar ve Nezaket'in kızlarının isim okumalarında erkek çocuk özlmlerinin olduğu anlaşılmaktadır. Yaşar, marangozluk işleri ile kapı, pencere doğramaları üreten ahşap ustasıdır ve yanında üç çırak çalıştırmaktadır atölyesi de konutunun zemin katında bulunmaktadır

Yaşar Usta ataerki düzenin sürdürüldüğü bu geniş ailenin reisidir. Nezaket Hanım ise kızlarını gönül ilişkilerinde baskılamayan, kızlarının isteklerini her zaman ön planda tutan, kızları ile baba Yaşar Usta arasındaki ilişkileri yumuşatan bir anne figürü sergiler. Hatta kızlarını evlendirmek için Karadenizli müteahhit Yunus'a evini ipotek ettirerek para alır. Filmin bir yan karakteri de melankolik aşık Vecihi karakteridir kızlardan birine âşık olan Vecihi pilottur ve ara sıra Yaşar Usta'nın evinin üzerinde alçak uçuş yapar filmin bu sahnelerinde Yaşar Usta'nın geleneksel

konutunun betonarme yapılar arasında yalnızlaştığını belgeler bu uçuşlar sırasında konut sarsılır ve mobilyalar yerlerinden oynar.

Filmin paralel karakterlerinden biride Karadenizli müteahhit Yunustur. Senaryodaki Karadenizli müteahhit göndermesi dönemin ve sonrasının yapsat konut üretiminde popüler bir figürdür. Karadenizli müteahhit Yunus, giriştiği inşaat işlerinde daha fazla kazanç elde edebilmek adına geleneksel çevreleri hızlıca yok edebilen, malzemedan eksiltmeler yapan ve bu yaptıklarından da çekinmeyen bir karakterdir.

Yunus'un şantiyedeki Muhammet Usta ile diyalogunda Yunus: Kaç torba çimento koyduğunu sorar Usta dört torba cevabını verir Yunus ustaya bu kadar çimento konur mu ocağımı mı söndüreceksin... Ustada: insaf et Yunus iki gün sonra dökülüyor sıvalar Allah bu katları alanlara acısın... der. Yine Yunus Yaşar Usta diyalogunda kullanmışsın çıralı çamın en iyisini...Yaşar Usta da sen karışma benim işime zaten dökülüyor inşaatın her yeri bırak bari doğramalar sağlam olsun cevabını verir (Şekil 3.4).

Tablo 3.2.3.2. Filme Ev Sahipliği Yapan Yapı: Yeşilköy'de Bulunan Stavro Köşkü, Yaşar Usta'nın Kızları ve Çıraqları

(Uri-32. Arzu Film: <https://www.youtube.com/watch?v=gkvdYmkczPY>)

3.2.3.1. Mekânsal Belge ve Okumalar

Konut bahçeli müstakil ahşap bir yapıdır yaşam alanı ise: Girişten kısa bir koridor ile geçiş yapılan misafir, oturma ve yemek bölümlerinin iç içe kurgulandığı geniş bir mekandır. Zemini desenli yer karosu ile döşelidir. Duvarlarda boya dışında öne çıkan bir süs unsuru yoktur ancak yemek bölümünün köşesindeki kabartma köşe vurgusu süs ögesi olarak göze çarpar (Şekil 1.2). Yine mekânın tavanı süssüz ahşap kaplamadır. Yaşam alanındaki donatı yerleşimi oldukça rasyoneldir, oturma bölümünde ahşap iskeletli ve kolçaklı koltuklar koyu pembe floral desenli kumaş ile döşelidir (Şekil 1.2). Bölümün perdeleri yine yeşil floral desenli, orta ve yan sehpa neo-barok stildedir. Beyaz kübik şifonyer, masif ahşap süssüz çiçeklik ve manzara temalı tablolar odanın diğer tamamlayıcılarıdır (Şekil 3,4). Misafir odası bölümü istenildiği zaman kapanabilen kapısı ile yemek bölümünden ayrılabilir.

Yemek ve oturma bölümünde yer alan masa aile fertlerinin sayısı ile doğru orantılıdır sandalyeleri hazeran döşemelidir (Şekil 5,6). Bu bölümde yer alan aynalı depolama ünitesi ve televizyonun dolabı işlevini de gören büfe neo-klasik çizgidedir ve bölümde basit kübik formda döneminin rasyonel çizgiler taşıyan yatma işlevine de cevap verebilen bir koltuk takımı daha bulunmaktadır (Şekil 5,6). Bu bölümün perdeleri desensiz koyu pembe kumaş, tül perdeleri ise seri üretimdir ayrıca mekânda dönemin teknoloji ürünleri televizyon ve radyo bulunmaktadır.

Yaşar Usta ve Nezaket Hanım'ın yatak odası: Senaryoda çok fazla yer bulmayan bir mekandır. Bu odanın perdeleri misafir odasının perdelerinin aynısıdır. Yemek takımının hazeran sandalyesinin bir teki bu odadadır yine misafir odasında yer alan beyaz kübik şifonyer bu odada komodinin görevi görmektedir (Şekil 7.8). Odada tarihsel referanslar barındıran masif bir konsol ve aynı referansları devam ettiren piriç başlıklı karyola yer alır.

Tüm kardeşlerin ortak kullandıkları oda çok fonksiyonludur zemini ve tavanı ahşap kaplıdır. Odadaki tül perdeler seri üretim fon perdeler ise basmadır. Metal aksamı rasyonel tasarım karyolar ve komodinlerle donatılan odanın duvarları ders materyalleri ve dönemsel popüler karşı cins afişleri ile bezelidir (Şekil 9.10).

Tablo 3.2.3.1. 1. İç Mekân Analizi

(Uri-32. Arzu Film: <https://www.youtube.com/watch?v=gkvdYmkczPY>)

Şekil 1.2		
Şekil 3.4		
Şekil 5.6		
Şekil 7.8		
Şekil 9.10		

3.2.3.2. Değerlendirme

Geleneksel yapıların yerini yeni yapı tiplerine bırakmaya başladığı bu dönem senaryosunda aile kavramı en sıcak biçimde işlenmekte, aileyi bir arada ortak bir çatı altında toplayan değerleri bir yapı üzerinden aktarmaktadır. Dönemin konut eğilimi yapsat modelidir daha fazla kazanç sağlamak isteyen çevrelerde uyandırdığı heyecan ve geleneksel çevrelerin bu sistem karşısındaki çaresizliği çocuklarının mutluluğu için her şeyi göze alan bir annenin evini ipotek ettirmesi süreci ve sürecin acımasızlığını vurgulamaktadır.

Senaryonun gerçekleştiği iç mekanlar oldukça mütevazıdır. Emeği önemseyen dar gelirli emekçi bir baba ve ailesinin iç mekân donatıları rasyonel gündelik eylemlerine cevap verebilecek niteliktedir. Mutfakları günün konfor koşullarına cevap verememekte buzdolabı holde bulunmaktadır. Ayrıca dönemin teknoloji ürünleri televizyon ve radyo yemek bölümünde konumlanmaktadır. Televizyon yayıncılığının tüm günü kapsamadığı düşünülürse televizyon henüz mekânın odağında değildir.

1977 yapımı gülen gözler geleneksel giderek yok olmaya başlayan geleneksel mimari yapılardan birinde geçer. Senaryoda Türk ailesinin bütün sıcak ilişkilerini gözler önüne seren kareler yer almaktadır. Kızlarını gönül işlerinde özgür bırakan Nezaket Hanımın evini ipotek ettirmesi ve yapsat sektörünün geleneksel çevreleri acımasızca betonlaştırarak daha fazla kazanç adına niteliksiz konutlar üretmesi senaryonun ana temasıdır. Yaşar Usta ve Nezaket Hanım kentli bir ailedir mekânsal kullanımlarında bütün çocuklar aynı odayı kullanmasına rağmen misafir odası kavramı mevcuttur bu durum dönemin iç mekandaki en önemli özelliklerdendir. Takım olma özelliği gösteren nitelikli sayılabilecek mobilya ve tamamlayıcıları ile donatılan bu oda evin en özenilen alanıdır. Tıpkı dönem konut kurgularında olduğu gibi.

3.2.4. Toplumsal Sınıf Ayrışması ve Konut “Gülsüm Ana”

Tablo 3.2.4.1. Filmin Künyesi

(Url-33. Afiş: <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/344/gulsum-ana>)

	Gülsüm Ana (1982)
	Yönetmen: Memduh Ün
	Yapımcı: Tanju Gürsu, Seyfettin Özkasap
	Senarist: Tanju Gürsu, Safa Önal
	Tür: Melodram
Oyuncular: Fatma Girik, Özlem Onursal, Alev Sayın, Günay Girik	
Konum: Beşiktaş İlçesi, Akatlar Mahallesi	

İsmail ile Hıdır arasındaki çıkan toprak kavgası sonucu Hıdır İsmaili öldürür. İki aile arasında kan davasından kaçan Gülsüm üç çocuğunu da yanına alarak İstanbul'a göç eder bir miktar parası vardır. Hemşerisi Adem'inde yönlendirmesiyle büyük bir apartmanda kapıcılık satın alır. Çocuklarının iyi bir gelecek hazırlamak isteyen Gülsüm bütün işlere yetişmeye çalışır. Büyük kızı Zeliha eğitimsizdir ve moda atölyesinde çalışmaktadır. Elif ise Devlet Güzel Sanatlar Akademisi heykel bölümünde okumaktadır en küçük kardeş Hasan ise oto tamircisinde çıraktır. Hasan ailenin en küçüğü olmasına karşın annesinin de teşvikiyle ablaları üzerinde baskı kurar.

Apartment sakinlerinin kapıcı ailesine yaklaşımı gurur kıran, emeği sömüren ve sınıfsal farklıları vurgulayan niteliktedir. 1+1 mekânda yaşayan ailenin mekân sıkıntıları bulunmaktadır. Zeliha moda atölyesinde tanıştığı varlıklı ve evli bir adamla resmi olmayan bir birliktelik sürdürmeye başlar. Elif ise bulunduğu konumdan utanmaktadır kendisine ait olmayan konutu kendi konutu gibi tanıtmaktadır. Hasan ise babasının kan davalısı ile hesaplaşmanın derdindedir. Gülsüm çocukları ile birlikte bir apartmanda kapıcılık yapmaktadırlar. hem toplumsal sınıf hem de mekânsal olarak alt kısımdadırlar.

3.2.4.1. Mekânsal Belge ve Okumalar.

Gülsüm ve üç çocuğu kapıcılık yaptıkları apartmanın kapıcı dairesinde yaşamaktadırlar ve bu daire yaşamsal aktivitelere olanak vermemektedir. Bu sorun kapıcı ailelerinin güncel bir sorunudur. Filmde: mutfak derme çatma bir yapıdadır. Hasan'ın bir odası yoktur. Zeliha ve Elif aynı yatağı paylaşmaktadır. Gülsüm ibadetini mahrem bir alanı yoktur. Piriñç karyola Gülsüm Ana'nın eşi olmadığı için iki kızı kullanmaktadır.

Tablo 3.2.4.1.1. Filmin Karakteri ve Mekanları

(Url-34.Fanatik Klasik Film: <https://www.youtube.com/watch?v=jem0WfessD4>)

Gülsüm emek ve namus gibi değerleri önemsemekte çocuklarını da bu değerler ile yetiştirmek istemektedir.		
Zeliha moda evinde çalışır burada tanıştığı varlıklı bir erkek apartmanın en üst katında bir konut hediye eder		
Elif, Akademi heykel bölümü öğrencisidir ve konumundan utanmaktadır.		
Hasan ailenin en küçüğü olmasına karşın ablaları üzerinde baskı kurar		

Elif arkadaş çevresine kendisini üst gelir gurubu bir ailenin kızı olarak tanıtmaktadır. Apartmandaki 4 numaralı daire sakinlerinin tatile çıkmasını fırsat bilen Elif boş olan dairede kendi konutuymuş gibi bir parti verir.

Tablo 3.2.4.1.2. Elif'in Kendi Konutuymuş Gibi Tanıttığı Daire.

(Url-34..Fanatik Klasik Film: <https://www.youtube.com/watch?v=jem0WfessD4>)

Bu daire: gerçekte o apartmanda mıdır bilinmemekle birlikte Türk sinemasında yüksek gelir grubu aileleri tanımlayan konut olarak seyircinin belleğindedir. Dolayısıyla hem senaryo hem de izleyici gözünde bu iç mekân üst gelir grubuna aittir. Eklektik bir karakterinin bulunduğu mekânın girişinde neo-klasik dresuar, saat ve duvar süsleri yer alır. Salon girişten bir kot aşağıdadır ve bu sınırını neo-klasik korkuluklar belirler. Oturma alanında L formlu yalın çizgilerde sabit oturma elamın yer alır ve bu oturma alanının etrafı tarihsel izler taşıyan heykelcik, lamba ve aksesuarlarla süslüdür, salondaki vitrin eklektik üsluptadır. Ayrıca Kadife ponponlu fon perdeler, kristal avize ve yağlı boya manzara temalı tablolar dönemin iç mekân eğilimlerindedir.

3.2.4.2. Değerlendirme

Filmde: kırsaldan zorunlu göç eden bir ailenin büyükşehirde kapıcılık yaparak tutunma çabası, Gülsüm Ana'nın çocuklarının istek ve beklentilerine yeri geldiğinde geleneksel yeri geldiğinde rasyonel bakış açısı ile yaklaşması ve kapıcı ailesinin mekânsal sorunlarının toplumsal bir sınıflaşma ile ayrıştırılmaları ve şiddete ulaşan baskılanmaları ele alınmaktadır.

Sınıfsal farklılaşma dış dünyada olduğu kadar Gülsüm Ana'nın evinin içerisinde de etkisini göstermekte üniversite öğrencisi Elif ablası Zeliha'yı aşağılamakta, Zeliha ise eğitimsiz ve çeyizi olmadığı için annesinin kendisini aynı statüdeki bir kapıcı ile evlendirmek istediğini düşünmektedir.

Mekân okumalarından ise varlıklı bir çevreden gelmeyen kişilerin toplumda yer edinmeyeceğini düşünen Elif'in kendisine ait olmayan eklektik döşenmiş bir iç mekân üzerinden arkadaş çevresine sınıf ispatlaması, alt gelir gurubu ile olması beklenen Zeliha'nın ahlaki öğretilere aldirmeden varlıklı bir iş adamı ile ilişki yaşaması ve çatı katına uzanan mekân özlemi belgelenmektedir.

3.2.5. Lojman “Milyarder”

Tablo 3.2.5. 1. Filmin Künyesi

(Url-35. <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/1495/milyarder>)

	Milyarder (1986)
	Yönetmen: Kartal Tibet
	Yapımcı: Ertem Eğilmez Senarist: Ümit Ünal Ertem Eğilmez
	Tür: Dram - Komedi
	Oyuncular: Şener Şen, Münir Özkul, Tulu Çizgen, Müge Akyamaç, Uğur Yücel, Ergun Köknar
Konum: Sakarya-Sapanca Tren İstasyonu	

Senaryoda: Mesut, Mesudiye isimli Beldede istasyon şefi olarak çalışmaktadır (Aslında Mesudiye isimli bir belde yoktur film Sapanca tren istasyonunda çekilmiştir). Mesut, devlet memuru olmasının getirisi eşi ve kızı ile birlikte istasyonun lojmanında yaşayan mütevazı ve ilkeli bir kişidir. Mesut'un kızı beldenin zengin karakterlerinden Dombili'nin oğlu ile evlenir. İki aile arasında maddi anlamda sınıfsal farklar vardır. Bu farkla birlikte Dombili karakteri Mesut'un giyimden, çalıştığı alanla ilgili tüm özel hayatına karışan maddiyatçı bir karakterdir. Düğün gecesi aralarında çıkan problemden dolayı kızı, Mesut ile iletişimi keser bu durumundan çok etkilense de Mesut, sade hayatına devam eder.

Milli Piyango yılbaşı ikramiyesini kazanan devlet memurunun değişen hayatını anlatan senaryoda Yaklaşan yılbaşı nedeniyle kendisine bir yılbaşı piyango bileti satın alır ve büyük ikramiye Mesut'a çıkar. Fakat Mesut, kazandığı büyük ikramiyeyi ailesi dışındaki kimseye söyleyemez. Çünkü biletini kaybetme korkusu vardır ve bu korku Mesut'un ruh sağlığını bozar, herkesten şüphelenmeye başlar ancak büyük ikramiyeyi kazandığı herkes tarafında öğrenilir ve bu haberin yayılmasıyla Mesut'un hayatı değişir.

3.2.5.1. Mekânsal Belge ve Okumalar.

Film, Sapanca'da çekilmiştir ve Mesut'un lojmanı olarak senaryolaştırılan mekân gerçekte de dönemin Sapanca istasyon şefinin lojmanıdır. Mekân istasyonun birinci katındadır ve giriş merdiven ile yaşama alanına bağlanır. Mutfak ile oturma alanı arasında küçük bir koridor bulunur. Mutfak beton döküm tezgâh üzeri fayans kaplı, evyenin pencere önünde bulunduğu, alt raflar kapaklı, üst raflar ise açık dönemin ayak mutfağı nitelenen özelliğindedir. Oturma alanı aynı zamanda yemek ve televizyon alanıdır ve sofa görevi görmektedir, misafir odası ile yatak odasına bu alandan geçilir.

Lojman kaloriferli değildir Oturma alanındaki teneke soba tüm mekanları ısıttığı izlenimi vermektedir, dikdörtgen ve dar bir alan olması sebebiyle masa duvara dayalıdır ve yemek masası ve sandalyeleri metal aksamı, sandalyelerin üzeri döşemelidir ayrıca bu bölümde yaylı bir divan birde ahşap bir masa üzerinde televizyon bulunmaktadır.

Tablo 3.2.5.1.1. Mesut'un Lojmandaki Yaşadığı Evi.

(Uri-36. Arzu Film: <https://www.youtube.com/watch?v=l5qgnAgpDLw>)

Şekil 1.2		
Şekil 3.4		
Şekil 5.6		

Tablo 3.2.5.1.2. İç Mekân Analizi.

(Uri-36. Arzu Film: <https://www.youtube.com/watch?v=l5qgnAqpDLw>)

Şekil 1.2		
Şekil 3.4		
Şekil 5.6		
Şekil 7.8		

3.2.5.2. Değerlendirme

Lojman, Türk Dil Kurumu Büyük Sözlükte: Bir kuruluş veya iş yerindeki çalışanlara parasız veya az bir kira karşılığında verilen konut biçiminde tanımlanmaktadır. Geç Osmanlı ve erken Cumhuriyet dönemlerinden beri barınma sorununa çözüm olarak düşünölen bu konut modeli rasyonel plan tipolojisinde, bahçe ve konut ilişkisi bakımından da planlı toplu konutların ilk örnekleridir.

Lojmanda oturabilmenin ilk şartı o kurumun çalışanı olmaktır bu sebeple devlet demiryollarında istasyon şefliği yapan Mesut işinin sağladığı mekânsal bir çözüm olan lojmanda yaşamaktadır. Ancak bu durum senaryo gereği olsa da 19 Nisan 2020 Pazar günü yayınlanan gazetevatan milyarder filmi için “Sapanca tren istasyonu lojmanı film nedeniyle yaklaşık 20 gün film ekibine tahsis edilirken istasyonda çalışan gerçek istasyon şefi yıllık izne ayrılmış yerine lojmanda kalmayan bir memur görevlendirilmiştir.

Filmde gerçek istasyon şefine ait eşyalar kullanılmış mümkün olduğunca doğal yapıya bağlı kalınmıştır”. Haberi kaleme alınmıştır. Bu bağlamda senaryo gerçek bir mekânda ve lojmanda yaşayan bir memurun mekânsal çözümlerini belgelemektedir.

3.2.6. Konut Finansmanı “Kiracı “

Tablo 3.2.6.1. Filmin Künyesi

(Url-37. <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/3588/kiraci>)

	Kiracı (1987)
	Yönetmen: Orhan Aksoy
	Yapımcı: Memduh Ün Senarist: Orhan Aksoy
	Tür: Komedi-Dram
	Oyuncular: Kemal Sunal, Füsün Demirel, Özlem Onursal
Konum: Beşiktaş İlçesi, Valide Çeşme Mahallesi	

Senaryoda Kerim, devlet memurudur ve elde ettiği kazancın yarısını konutun kirasına ayırmaktadır çünkü konut sahipleri ile kiracılar arasındaki ilişkileri düzenleyen ve denetleyen bir mekanizma yoktur bu sebeple de daha fazla kar arzusu güden konut sahipleri gerçekçi olmayan sebeplerle kiralari artırabilmekte, kiracılarının özel hayatlarına karışabilmekte hatta tahliye edebilmektedir. Bu bağlamda senaryoda orta gelirli ailelerin mekânsal arayışları, konut sahibi olabilmelerindeki güçlükler hatta imkansızlıkları, siyasilerin bu sorun için üretmesi gereken çözümler vurgulanmaktadır.

3.2.6.1. Mekânsal Belge ve Okumalar

Senaryoda: Kerim ve ailesinin kiracı olmaları sebebiyle aile iki ayrı konutta belgelenir ancak çekim alanları ve mekân benzerlikleri ile büyük bir ihtimalle ikisi de aynı konuttur. Ailenin salonu eklektik bir düzendedir ve iç içe geçen iki mekândan oluşmaktadır. Salon duvardan duvara 80'li yıllarında iç mekân eğilimi floral desenli duvar kâğıdı ile kaplıdır. Mekânın odağı rasyonel çizgilerdeki kitaplıktır Kerim eğitimli bir devlet memurudur ve kitaplara ilgisi büyüktür ancak daha sonra taşınma sahnelerinde eşi ve kayınvalidesi Kerim'in kitaplarına gereken özeni göstermemektedirler. Salondaki chippandale taklidi ve takım olma ipucu veren yemek masası, konsol ve koltuklar ile yine chippandale taklidi sandalyeler yer alır. Oturma bölümünde ise yine 80'li yılların eğilimi orta gelirli ailelerin oturma gurubudur ahşap iskeletli üslupsuz ve çizgisel desenli tekstille döşeli oturma elemanıdır. Ayrıca mekânda 70'li ve 80'li yılların eğilimi tropikal manzaralar içeren duvar resmi yer alır.

Tablo 3.2.6.1.1. Kerim ve Ailesinin Salonu

(**Uri-38.** Fanatik Klasik Film: <https://www.youtube.com/watch?v=4nRQCiaSg-U>)

Şekil 1.2		
Şekil 3.4		

Ailenin yatak odası ile bebek odası iç içedir. Salonda olduğu gibi yatak odası da duvardan duvara floral desenli duvar kâğıdı ile kaplıdır. Üslupsuz ancak takım olma özelliği gösteren yatak odası mobilyalarının yanı sıra art deco çizgiler taşıyan gece lambaları yatak odasında dikkat çeken objelerdendir. Mutfak aydınlığa bakan orta gelirli bir ailenin sahip olabileceği çizgide ve dönemin renkli seramikleri ile döşelidir. Yine banyo renkli seramikli ve konfordan uzaktır.

Tablo 3.2.6.1.2. Kerim'in Yatak Odası, Mutfak ve Banyo
(Url-38.<https://www.youtube.com/watch?v=4nRQCiaSg-U>)

Kiracılık: bir yerden başka bir yere taşınırken yerleşme ve mekân donatımı sorunları, eskileri atma eğilimi, yeni eve uymayan perdeler, yeni evde daha az oda ve misafir ağırlayamama gibi birçok ailenin içinde olduğu bu durum senaryoda da işlenir.

Tablo 3.2.6.1.3. Kerim ve Ailesinin Taşındıkları Evlerindeki Durumları.

(Url-38.<https://www.youtube.com/watch?v=4nRQCiaSg-U>)

3.2.6.2. Değerlendirme

Film Sulhi Dölek'in Kiracı isimli romanından uyarlanmıştır. Konut sorununun ne kadar büyük bir sorun olduğunu bilinmekle birlikte merkezi yönetimler dar ve orta gelirli ailelerin bu sorununa cevap verememektedirler. Senaryoda ailesinin barınma sorununu çözemeyen Kerim'in duygusal geçiş ve özlemleri ile toplumdaki konumunu ev sahibi kiracı ilişkilerinden sorgulanmaktadır Senaryoda oyuncuların karakterleri gereği bol mizah beklenirken aslında çok önemli bir toplumsal sorun oldukça gerçekçi yaklaşımlarla ele almaktadır.

Kerim'in kayınvalidesi "Keşke rahmetliden kalan parayı bir arsaya yatırırsaydık şimdi kira köşelerinde sürünmezdik" ve ev sahibi Hacı Bey'in, "Yurtdışından kızım gelecek daireyi boşaltmalısın "söylemleri konut sorununun dönemsel hatta günümüz diyaloglarıdır.

Kerim'in kitaplara olan düşkünlüğü mekanına yansımıştır. İç mekânda bulunan donatılar takım biçiminde satın alınan perakende mobilyalardır. İç mekân eğilimleri ve donatım biçimleri 80'li yılların eğilimleri ile örtüşmektedir. Orta gelirli bir ailenin mekân ihtiyaçlarında aile büyüğünü ya da misafir ayarlayabilecek bir odaya sahip değillerdir. Kerim kendisini dar gelirli olarak nitelendirmez haklarının ve yasaların bilincindedir ancak senaryoda dikkat çekilen bir noktada konut sorununu çözmesi gereken mercilerin yani devlet ve sivil toplum örgütlerinin bu soruna çözüm üreten bir yaklaşım içerisinde olmamasıdır. Bütün bu bulgular ile 80'li yılların sonuna denk gelen bu yapımda orta gelirli bir ailenin mekânsal durumunu belgeler.

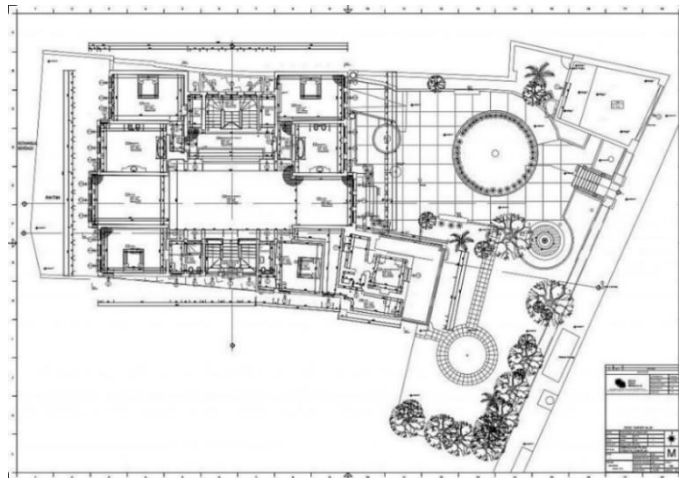
3.2.7. Geleneksel Konut “Yalı”

Tablo 3.2.7.1. Filmin Künyesi

(Url-39. Afiş: <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/674/yali>)

	Yalı (1990)
	Yönetmen: Safa Önal
	Yapımcı: Sezer İnanoğlu, Berker İnanoğlu
	Senarist: Safa Önal
	Tür: Dram
Oyuncular: Nedret Güvenç, Sezer İnanoğlu, Fulden Uras, Merak Konrad	
Konum: Beykoz ilçesi, Anadolu Hisarı Mahallesi'nde yer alan Rıza Paşa Yalısı.	

1990 yapımı “Yalı” filminde tanıtılan mekanlar Rıza Paşa Yalısında gerçekleşmektedir. Yalı simetrik iki merdivenin orta sofaya bağlandığı merkezi planlıdır. Turan Akıncıdan öğrenilen bilgilerde yalı: “II. Abdülhamit zamanında Rıza Bey tarafından inşa ettirilmiştir. Bir dönem tıp profesörüne daha sonrada eski bir rektöre ev sahipliği yapmıştır. Yiğma taş üzerine ahşap sistemde iki kat üzerine inşa edilmiştir.” Deniz cephesindeki kayıkhanenin varlığı da filmin çekildiği dönemde belgelenmektedir.

Şekil 3.2.7.1. Rıza Paşa Yalısının Giriş Kat Planı.

(Url-40. <http://restoratormimar.com>)

Filmde geleneksel yaşam çevrelerindeki geçmişin referanslarını sürdürmeye çalışan kültür ile daha fazla kazanç elde etmek adına değerlerinden vazgeçebilen başka bir kültürün çatışması irdelenmektedir. Senaryodaki geleneksel değerler Osmanlı sivil mimarisinin önemli bir ikamet alanı yalı üzerinden aktarılmaktadır. Yalı köklü ve varlıklı ailelerin ikamet ettiği konutlardır. Dolayısıyla senaryoda köklü bir geçmişten gelen Müzeyyen Hanın yalıda yaşamını sürdürmüş oğlu Suat ile kızı Şermin'i bu mekânda dünyaya getirmiştir. Ancak eşini kaybetmesi ve değişen yaşam koşulları ile maddi anlamda güçlükler çekmeye başlamış hatta yaz aylarında yalının bazı odalarını kiraya vererek oradan gelen kazanç ve eşinden kalan emekli aylığı ile ailesini bir arada tutmaya çalışmaktadır.

Suat ve Şermin yalıyı bir meta olarak görmekte bu sebeple anneleri Müzeyyen Hanına baskı yaparak yalının satışını istemekte ve satıştan elde edilecek para ile de yeni bir yaşama başlamak istemektedirler. Senaryodaki sahnelerin birinde Suat annesine: "Bunca oda salon bomboş bu koskoca binanın bize faydası ne bir apartman alırız bir katında biz diğerinde sen oturursun diğerlerini kiraya veririz geri kalan parayı da bankaya yatırır faiziyle geçiniriz... Şermin: İnadın yüzünden mezarlıkta yaşıyorsun bizi....Suat: Bir gün harap olacak çöküp gidecek satmaya mecbur olacaksın...soba derdin bitecek kalorifer, sıcak su, asansör ve hizmetçin olacak... Müzeyyen Hanın: kazmalarla küreklerle parçalandığını görmeyeceğim elimle öldürmeyeceğim bu yalıyı". Diyaloglarının geçtiği bir tartışma yaşarlar.

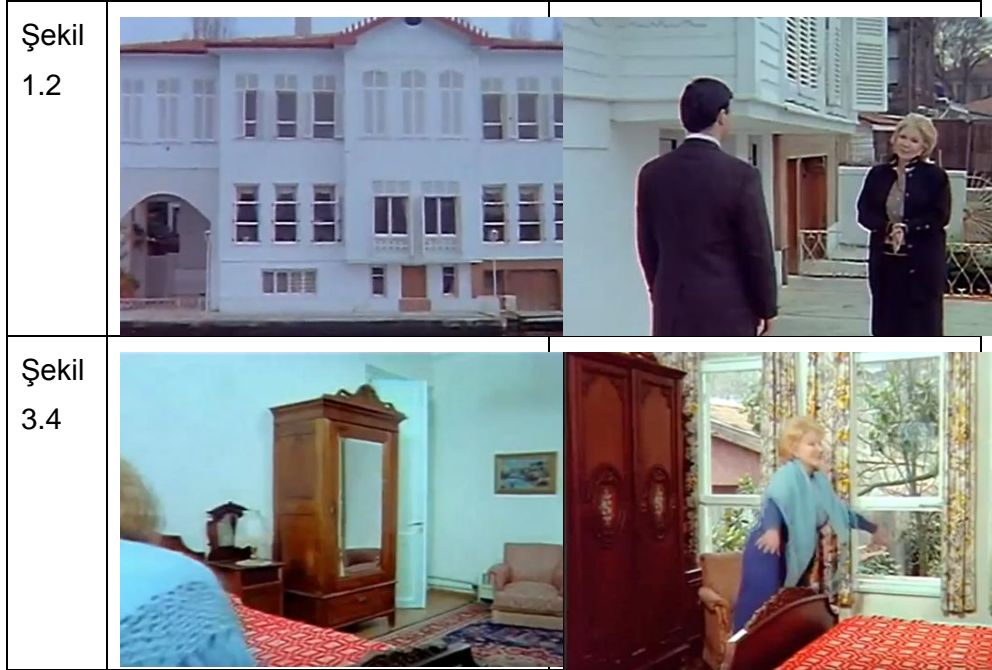
3.2.7.1. Mekânsal Belge ve Okumalar

Gelişen senaryoda: Suat fabrikatör bir ailenin kızı Ayten ile evlenme kararı alır Ayten geleneksel değerlerin karşısındadır ancak ailesinin onayını almadan evlendiği için ve Suat'ın da ayrı bir ev tutacak geliri olmadığı için yalıya (Şekil 1.2) yerleşmek zorunda kalır ancak yalı ve yalının temsil ettiği değerleri geri kalmışlık olarak niteler ve bu değerler ile uzlaşamaz.

Müzeyyen Hanım yalının sahibi dayısı Kâmil Paşanın dinlendiği odaya huzur odası adını vermiştir ve bu odayı Suat ve Ayten için hazırlar. Yalının genelinde görülen eklektik iç mekân anlayışı bu odada da devam eder neo-barok özellikler gösteren aynalı boy dolabı (Şekil 3.4), sade formlu ve yumuşak kumaş döşemeli iki koltuk ve neo-klasik yatak odası takımı şifonyer, elbise dolabı, karyola ve makyaj masası yer alır. Odanın tamamlayıcıları da el dokuması halı, yağlı boya tablo, floral desenli perdelerdir (Şekil 3.4). Müzeyyen Hanım bu odayı büyük bir özenle hazırlar ve genç çiftin yalı yaşamında yeni bir başlangıç olacağını düşünmektedir.

Tablo 3.2.7.1.1. Yalı ve İç Mekanları.

(Url-41. <https://www.izlesene.com/video/yali>)

Yalının birden fazla salonu bulunmaktadır. Salonların genelinde yoğun ve eklektik bir iç mekân anlayışı ve mobilya düzeni vardır. Tavanları süslemeli, duvar yüzeyleri yarım boy neo-klasik üsluplu ahşap lambri kaplıdır. Yemek takımının Chippendale konsolu, neo-barok sandalyeleri (Şekil 5.6) ile neo-rokoko özellikler

gösteren koltukları (Şekil 5.6) salonun bir bölümünü oluşturan ve ekrana yansıyan mobilyalardandır. Ayrıca altın varak çerçeveli yağlı boya tabloları, çini sobaları, kristal avizeleri, el dokuması halıları, floral desenli perdeleri ve aksesuarları ile oldukça yoğun bir alandır. Müzeyyen Hanım'ın odası deniz cephesindedir ve bu odayı sığınağı olarak nitelendirir. Neo-barok karyola ve komodinleri (Şekil 7.8), Sheraton tarzı şifonyeri, yazı masası ve sandalyesi ile floral desenleri perdeleri ile ceviz çeyiz sandığı bulunur (Şekil 7.8). Yalının mutfağı zemin katta yer almaktadır (Şekil 9.10), yalı mutfağında yardımcıları çalıştığı içim kişisel konfor ve tek kişinin kullanımı için fonksiyondanmış alanlar beklenemez. Yalıya taşınan Ayten kendi evindeki yaşam düzeyini aramaktadır bu sebeple kurnalı banyo (Şekil 9.10) sistemine alışamaz bu durumu şikayetçidir.

Tablo 3.2.7.1.2. Yalı ve İç Mekanları.

(Uri-41. <https://www.izlesene.com/video/yali>)

Şekil 5.6		
Şekil 7.8		
Şekil 9.10		

Suat, Şermin ve Aytem yalının satışı yeniden gündeme getiriler ancak Müzeyyen Hanımın ikna olmaması ile Suat ve Ayten yalıdan ayrılarak yeni bir

yaşam çevresine geçerler ancak bu yaşam çevresi geleneksel değerlerin yerine ekonomik gücün önemsendiği bir düzendir.

Ayten'in annesi ve babası kışları Etiler'de yazları ise Suadiye'de yaşamaktadır. Ayten'in babası iyi bir eğitim, soylu bir geçmiş ve çeşitli değerlere sahip olmayı önemsememektedir tek önceliği ekonomik güçtür bu sebeple kızının Suat ile evliliğini onaylamaz. Ayten'in ailesinin evi dublektir. Konutta resmi kıyafetli, eğitilmiş belki de öteki olarak tasvir edilen siyahi bir uşakları vardır (Şekil 11.12). Yemekleri alkollü ve resmi bir ortamda yenmektedir. Konutları modern mimari ve iç mekânın bütün getirilerini sergilemesine rağmen eklektiktir. Çalışma odası genel donanımı modern çizgide ve bilgisayar kullanımı alanı ile çağını yakalamış bir izlenimi vermektedir (Şekil 11.12).

Tablo 3.2.7.1.3. Ayten'in Anne ve Babasının Konutunun İç Mekanları

(Url-41. <https://www.izlesene.com/video/yali>)

Şekil 10.11		
Şekil 12-13		
Şekil 14-15		

Salonu oldukça büyük bir mekandır oturma bölümünde davet ve toplantılar düzlenebilmektedir (Şekil 13.14). Yemek bölümü ile oturma bölümü arasında kot farkı bulunmaktadır salonda oturma elamanı olarak 20. Yy modern mimarisinin öncülerinden Bauhaus okulu mezonu Marcel Breuer'in ikonik bir ürünü olan Wassily Chair isimli sandalyesi yer almaktadır (Şekil 13.14).

Salonun zemini duvardan duvara halı ile kaplıdır yemek masasının sandalyeleri Danimarkalı tasarımcı Hans Jørgensen Wegner tarafından tasarlanan Wishbone sandalye (Şekil 15.16) göze çarpar, salondaki oturma grubu C formda modernist yumuşak sünger üzeri kumaş döşemelidir (Şekil 15.16). Ayrıca salondaki rasyonel abajurlar ve tarihselci avize mekânın tamamlayıcılarıdır. Ayten'in odası modern ve yalın çizgidedir. Aynalı elbise dolabı peruş yatak örtüsü, televizyon bölümü ve kırmızı deri rasyonel koltuk ile modern kumaş kaplı ikili kanepenin donatılarıdır (Şekil 17.18). Konutta dikkat çeken bir bölüm de merdivenin altında yer alan Amerikan bardır.

Tablo 3.2.7.1.4. Ayten'in Anne ve Babasının Konutunun İç Mekanları
(Url-41. <https://www.izlesene.com/video/yali>)

Şekil 16-17		
Şekil 18-19		

3.2.7.2. Değerlendirme

Yalı: Su kıyısına yapılmış büyük görkemli ev olarak tanımlanmaktadır. Osmanlı sivil mimarisinde Haliç ve Boğaz kıyılarında görülen bu yapılar Osmanlı hanedan soyunun, bürokratların ve varlıklı ailelerin ikamet ettiği, ahşaptan inşa edilen konutlardır. Yalılar, geleneksel Türk evinin plan özelliklerinden haremlik ve selamlık biçiminde örgütlenmesine karşın 19.Yy da batılı üsluplarında uygulandığı konut tipidir. Bütün bu özellikleri ve yaşanmışlıklarına rağmen yalı sınırları belirlenmemiş bir tüketim ve yok etme zincirinin içerisinde kalır. 90'lı yıllarda çekilen bu filmden yalılarda ancak yalıların bakımını yapabilen ve günün konfor seviyesine kavuşturabilen varlıklı ailelerin elinde anlamlı olduğu aksi takdirde yok olmaya doğru başlayan süreci yaşayacağı sonucu ve modern yaşamın modern mekân beklentisi ve ikonik donatılarla donatıldığında kimlik göstergesi olduğu ve hızlıca tüketildiği sonucuna varılmaktadır.

3.2.8. Apartman Dairesi “Bir Kadın”

Tablo 3.2.8.1. Filmin Künyesi.

(Url-42. <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/917/bir-kadin>)

	<p>Bir Kadın (1991)</p> <p>Yönetmen: Ümit Efekan</p> <p>Yapımcı: Selim Soydan Senarist: Nevin İnanç</p> <p>Tür: Dram</p> <p>Oyuncular: Hülya Koçyiğit, Tarık Tarcan, Orçun Sonat, Sibel Savcı</p> <p>Konum: Balkonundan Büyük Tarabya Otelinin görülmesi sebebiyle Sarıyer de bir apartman dairesi olduğu anlaşılmaktadır</p>
--	---

Senaryo 1991 yapımıdır ana karakter Füsün, eşini kaybettikten sonra yaşam mücadelesini sürdürmekte, gazetede köşe yazarlığının yanı sıra üniversitede öğretim üyeliği görevini de üstlenmektedir. Füsün, kadının toplumdaki yeri ve erkeklerin yaptığı birçok işi kadınlarında yapabileceğini kanıtlayan çalışmalara imza atan bir gazetecedir. Eğitimli ve ekonomik anlamda sıkıntılarla bulunmayan Füsün'un balkonundan Büyük Tarabya Otelinin görülmesi sebebiyle konutunun Sarıyer de bir apartman dairesi olduğu anlaşılmaktadır.

Füsün bu apartman dairesinde iki çocuğu ve köpeği ile birlikte yaşamaktadır. Komşuları ile iletişim içerisindedir hatta arkadaşı Doktor Lale komşusudur. Senaryoda tanıtılan diğer komşular ise fikir suçu işleyen oğulları bulunun bir aile (fikir suçları 90'lı yılların başında toplumsal bir sorundur), geleneksel değerlerini yaşatan ve yalnız yaşayan Şadiye Teyze ve yine yalnız yaşayan Kaptan Amcadır.

90'lı yılların başında ekrana taşınan senaryoda: Dönüşüm içerisindeki toplumsal yapı ve kadın erkek ilişkileri bağlamında kadının özgürleşmesi, yalnız bir kadının ailesini ayakta tutma çabaları ile duygusal boşluklarındaki arayışlarında karşılaştığı hayal kırıklıklarına karşın bir kadının bu durumlar karşısında aldığı kararlar sorgulanmaktadır.

3.2.8.1. Mekânsal Belge ve Okumalar.

Fusun'un konutu senaryo anlatımındaki çıkarımlarda 3+1 biçimindedir. Senaryonun iç mekanları: Mutfak, banyo, salon, çocuk odası, çalışma odası (esnek kullanım), hol ve tuvaletten dönüşen karanlık odadır. Mutfak, döneminin konfor koşulları ile donatılmış, manzaraya oldukça hâkim konumda (Şekil 1.2) buzdolabı, fırınlı ocağı ve bulaşık makinası bulunan, modüler sistemde olmasa da ve işlev sırasına göre tasarlanmış görünümündedir. Yer ve tezgâh üstü seramik döşemeleri, mermer evyesi, ahşap mutfak dolapları, ayrıca kahvaltılık masası mutfağın detaylarıdır (Şekil 1.2). Apartman dairesinin iki tuvaleti vardır ancak Fusun işi gereği küçük tuvaleti karanlık odaya (Şekil 3.4) çevirmiştir ve bu işlev değişikliği Fusun'un beklentilerine cevap verebilecek nitelikte değildir. Banyoda ise iki adet ayaklı lavabo, alafranga tuvalet, kabinli bir küvet ve tam otomatik çamaşır makinası yer almaktadır

Tablo 3.2.8.1.1. Mutfak, Banyo ve Karanlık Oda

(Url-43. Gülşah Film: <https://www.youtube.com/watch?v=CMzIM556UVg>)

Fusun çalışan bir kadındır bu sebeple de konutunda çalışmaya odaklı bir odası bulunmaktadır. Ancak bu odanın esnek bir kullanımı da söz konusudur. Odada, daktilonun yer aldığı rasyonel çalışma masası ve kitaplık (Şekil 5.6) sadeleşmiş ve modern hatlar ile modüler sistemde üretilmiş kumaş kaplamalı üçlü kanepeler ve tekli koltuk, hazeran dokumalı gazetelik, pirinç ayaklı lamba, seramik

gövdeli abajur ve oda duvarlarında Füsun'un başarılarını belgeleyen çerçeveli fotoğrafları yer almaktadır (Şekil 5.6). Oda, çalışma ve oturma yanında çamaşır ve ütü odası işlevide görmektedir (Şekil 5.6). Bu kullanım Füsun'un hem ev işlerini hem de iş hayatını bir arada sürdürdüğünün kanıtıdır.

İki kardeşin ortak olarak kullandıkları oda: duvardan duvara halı ile döşelidir, odadaki perdeler modern desenli ancak tarihselci üsluptadır, art deco ve neoklasik çizgiler taşıyan yatak Hans Hollein tasarımı "Marylin" koltuğunu çağırıştırılmaktadır bu tasarım 90'lı yıllarda oldukça popüler olacak seri üretim yatak firmalarının vitrine koyacakları bir ürününde öncüsüdür. Ayrıca odadaki çalışma köşesinin tasarımı kitap rafları, hareketli ofis sandalyesi ve akrobat masa lambası ile çalışma masası 20. yüzyılın modernist çizgilerini taşımaktadır (Şekil 7.8). Füsun'un yatak odası ise belki karakterin yalnızlığı belki de annelik müessesinin toplumsal anlamı gereği filimin mekanlarında sadece bir karede yer almakta ve detay vermemektedir.

Tablo 3.2.8.1.2. Füsun'un Çalışma Odası ve Çocuk Odası
(**Url-43.**Gülşah Film: <https://www.youtube.com/watch?v=CMzIM556UVg>)

Füsun'un, salonu: oturma, televizyon, yemek bölümlerinin iç içe kurgulandığı kare planlı oldukça geniş bir mekandır ve zemini balık sırtı masif meşe parke döşelidir. Odanın donatılarında kadife berjer koltuklar 15. Louis stilinin dönem uyarlamasıdır (Şekil 9.10). Tarihselci izler taşıyan ancak süsten arınmış neo klasik

üsluptaki ahşap yemek masası, ayna, vitrin ve televizyon dolabı bir takımdır (Şekil 9.10). Yemek masasını Jacobean tarzı sandalyeler tamamlamaktadır. Orta sehpa ve yan sehpalar eğrisel ayaklı neo rokoko özellikler gösterir. Oturma grubu döneminin popüler çizgilerini taşıyan kapitoneli üçlü, ikili ve iki adet tekli koltuktan oluşan yumuşak sünger üzeri kadife döşemeli ve püskül detaylıdır (Şekil 10.11). Seramik gövdeli ve işlemeli abajurlar, kristal avize, el işlemesi örtülerle örtülmüş küçük masalar, el dokuması halıları, yeşil kadife fon perdeleri, dantel (güpürlü) tül perdeleri, duvarlardaki çağdaş ve geleneksel çizgiler taşıyan tablolar ve oldukça büyük deve tabanı bitkisi ayrıca dönemin teknoloji ürünü müzik çaların dolabı odanın tamamlayıcılarıdır (Şekil 13.14). Ayrıca holde ceviz sandığı ve duvar tabakları geleneksel göndermeler yapan donatılardır.

Tablo 3.2.8.1.3. Füsun'un Salonu

(Url-43. Gülşah Film: <https://www.youtube.com/watch?v=CMzIM556UVg>)

Şekil 9.10	
Şekil 11.12	
Şekil 13.14	

3.2.8.2. Değerlendirme.

Soğuk savaşın sona erdiği ve neoliberal politikaların egemen olduğu 90'lı yıllar ülkemizde de dönüşümlere sebep olmuştur. Bu filmde de değişen yaşam koşulları, konfor düzeyi standartlaşan apartman daireleri, süper marketler, alışveriş merkezleri, uluslararası fast food restoranları gibi kavramların yaygınlaşmaya başladığı dünya ile entegrasyon sağlandığı görülmektedir. Türkiye'deki ilk alışveriş merkezlerinden birinde gerçekleşen senaryo anlatımlarında buz pateni pisti ve zincir mağazalar dikkat çeker. Filmin sahnelerinin birinde Füsun alışveriş yaptığı markette Stevie B'nin Because I Love You şarkısı almaktadır ve bu parça 90'lı yılların dünya müzik listelerinin st sıralarında yer alan bir çalışmadır. Ayrıca dönemin modası jean pantolon Füsun'un tercih ettiği bir giysidir.

Ailesini ayakta tutan Füsun orta gelir gurubunun üzerinde bir profil çizmektedir. Anlatımlarda dönemin bütün konfor düzeylerine sahiptir bu durum konutuna da yansımış geçmişten gelen ve yaşanmışlık izleri taşıyan i mekânı ve mobilyaları 80'ler ve 90'larda kabul gören kentli konutun mobilyalarıdır. Ancak alışan bir kadın olması sebebiyle çalışma odasına ihtiyaç duymaktadır.

4.SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Yakın tarihimiz ile sınırları belirlenen bu çalışmada: Türk toplumu ve ailesinin dönüşümü, kültür, kimlik ve bellek bağlamında mekânsal gelişimin geçirmiş olduğu aşama ve tartışmaların 1970’li yıllardan 2000’li yıllara dram, romantizm, toplumsal gerçeklik, kadın hikâyeleri ve aile içi çatışmaları konu alan yerli sinema filmleri mekânsal kırılmalar ile paralel irdelenmiştir. Çalışmanın içerisinde iç mekân ve kullanıcısı, iç mekânda gelenek gelecek çatışması, iç mekânın gelişimi ve sınıfsal belirleyiciliği, siyaset ilişkileri ışığında iç mekânın gelişimi ve sınırlarının yerli sinema endüstrimiz Yeşilçam’da temsilinin belgelenmesi hedeflenmiştir.

Çalışmanın ana eksen: Geleneksel yaşam çevrelerinde sürdürülen yaşam ve iç mekandır. Kentli nüfusun iç mekan algısı, büyük şehirlere göç eden nüfusun konut sorunu, gecekondur adı verilen hem mimari hem de sosyolojik bir yapılanmanın gerçekliği, kırdan kente göç eden ailenin yerelden kazandığı pratik ve yerele özlem, büyükşehre entegre olma aşamaları, kadın erkek ilişkileri, konutun dönüşümü, alt-üst gelir guruplarına göre mekan, kadının sosyal yaşama katılması ve ait olduğu çevre üzerinden iç mekan temsilinin sonuç olarak toplumsal etkiler çerçevesinde mekânsal kırılmaları bir belgeleme yöntemi olan sinema üzerinden okumasıdır.

Toplumsal bellek üretimi ve yönetiminin de yazılı belgelerin yanı sıra görsel dokümanlarda başvurulabilen belgelerdir. Bu çalışma özelinde 1970-2000 yılları kısıtlamasında dönemin barınma gereksinimleri aile ve mekân temsilleri Türk sinema belleğinden incelenmiştir. Dönem kaynaklarının okunması neticesinde: 1970’li yıllardaki tüm dünyayı etkileyen petrol krizi ve etkisinde gelişen enerji açığının sebep olduğu kısıtlı imkanlar, Türkiye’yi de yakından etkilemiş, ekonomik sorunların yanı sıra siyasi istikrarsızlık ülkenin içe kapanmasını, karmaşa, özgürlük arayışları ve bölünmüş toplum yapısı 70’li yıllarda mekân tasarımlarından çok meydan ve sokakları bellek üretiminde öne çıkarmış, başlangıçta toplulukların heyecanlarını sahne olan meydanlar giderek şiddetin arttığı tekinsizleşen alanlara dönüşmüştür.

Dünyadaki tasarım eğilimleri giyim kuşam bağlamında hemen entegre olan ülkede mekân tasarımı ve dönemin mobilyaları belirli gelir guruplarına hizmet etmekte bu dönemde yoğunlaşan göç ve nüfus artışı yeni bir barınma pratiği gecekondur ve gecekondur yerleşimlerini ortaya çıkarmıştır. Kırsaldan göç eden

kitlelerin mekânsal arayışları sonucunda ortaya çıkan gecekonduların ailenin istek ve beklentileri göz önünde bulundurularak bir planlayıcı tarafından kurgulanamayan, insan yaşamına sıhhi imkânlar sunamayan, eklemlenerek devam edeceği düşünülen bir yapıdır. Oysaki kır yerleşimlerinde Anadolu tasarım mirasının getirdiği geleneksel Türk evi plan tipleri uygulanmakta bu plan tipleri yöreye, kültüre ve aile yapısına göre de değişmekteydi bu bağlamda gecekonduların dönemin mekânsal bir kırılması idi gecekondular sadece mekânsal bir arayış değil aynı zamanda aynı gelir gurubunda avantajlı bir kesim yaratmakta ve ortak beğeniler edinmek zorunda kalan dışlanmışlık hissine karşın aidiyet duygusu oluşturan, kendi kültürünü üreten ve kent yoksulluğunun belgelendiği yapılanmadır.

Anlatım farklarına rağmen hem Diyet hem de Sultan filminde toplumsal gelişmeler etkisindeki Türk ailesinin ataerkil yapısı değişmiş aileyi bir arada tutarak geçimini sağlayan erkek değil kadındır. Bu durumda dönemin kadın erkek ilişkilerinde bir kırılma noktasıdır. Kadın erkeğin yaptığı birçok işi yapabilmekte mekânın içerisine hapsolmek yerine toplumun içerisinde yaşam ile mücadele eden bir bireydir. Ayrıca her iki senaryoda da gecekondular tipi konut tüm gerçekliği ile sunulmakta ve iç mekânda yaşamsal ihtiyaçların (tesisatlı su, banyo, sıhhi mutfak) çözümlenemediği ve mobilyanın henüz mekanlara giremediği okunmaktadır.

1970'li yıllarda gelişmeye başlayan başka bir konut üretim modelinde yapsat tipi konuttur. Bu üretim modeli 60'lı yıllarda başlamış ve günümüzde de devam etmektedir. Yapsat tipi konut planlamasında mimar müteahhitlerin kontrolündedir mekândan beklentileri müteahhitlerin pazarlama stratejileri belirlemektedir. Geleneksel yaşam çevrelerin değişen çehresinde önemli rol oynayan bu tür konut üretimi 1977 yapımı Gülen Gözler filminde işlenmekte senaryoda kızlarını gönül işlerinde özgür bırakan Nezaket Hanımın kızlarının düğünü için bir miktar para karşılığında evini müteahhit Yunus'a ipotek etmesi ve günü gelince senetleri ödeyemeyince evini kaybetme korkusu yaşamasını konu almaktadır. Ayrıca senaryonun sonunda Nezaket Hanım eşi Yaşar Ustayla "sattımsa kendi evimi sattım" çıkışında evin geçimini sağlayan Yaşar Ustayla mülkiyetin sahibi kendisi olduğu vurgusunu yapmaktadır. İç mekân kullanımında misafir odası kavramı öne çıkmaktadır mekân esnek kullanıma sahip olsa da takım olma özelliği gösteren nitelikli sayılabilecek mobilya ve tamamlayıcıları ile donatılan bu oda evin en özenilen alanıdır. Tıpkı dönem konut kurgularında olduğu gibi.

Gülsüm Ana'nın mekânında misafir odası kavramı yoktur çünkü Gülsüm Ana ve ailesi apartmanın kapıcısıdır ve apartmanın en alt katında iç içe iki odadan oluşan bir mekâna sahiptir. Senaryoda kapıcı ailesinin yapmış oldukları işin karşılığında takdir görmemekte hatta aşağılanmalara maruz kalmaktadır. Senaryodaki diyalogların birinde içi olgunlaşmamış ve yenilebilecek durumda olmayan karpuzu çöpe atmak yerine kapıcı ailesine gönderen apartman sakininin tutumu sınıf ayrışmasını belgeler niteliktedir. Kapıcı ailesinin bütün fertlerinin hiçbir özel alanı mevcut değildir. Ailenin ortanca çocuğu Elif'in güzel sanatlar akademisinde öğrencidir ait olmaya çalıştığı yeni bir çevre edinir bu çevre varlıklı olmasına karşın değerler bakımından duyarlı bir kitle değildir. Kendisini başka bir ailenin ferdi gibi tanıtan Elif apartmandaki bir daireyi kendi konutu gibi tanıtarak ev sahiplerinin tatile gitmesini fırsat bilerek arkadaş toplantısı düzenler o çevreye ancak neoklasik ve eklektik mobilyalar ile döşenmiş konut ile ait olabileceğini ispatlar. Ailenin büyük kızı ise varlıklı bir iş insanı ile kurduğu resmi olmayan ilişkide konut olarak çatı katını seçmiştir gerekçesi de hayatı boyunca alt katta yaşamasını ileri sürer ve konutun en üst katta yer almasını bir toplumsal durum olarak görür. Ayrıca senaryoda 80'li yıllarda belirli muhitlerdeki apartman dairelerinin dönemin bütün konfor koşulları ile donatıldığı, ailenin geçmişinden gelen mobilyaları güncel mobilyalar ile birlikte kullandığı görülmektedir ve ailenin yaşam alanı sosyal ve ekonomik durumunun göstergesi niteliğindedir.

Lojman dünya üzerinde olduğu gibi ülkemizde de yaygın bir konur modelidir. Devlet çalışanlarının ya da belirli bir işletmeye ait çalışanların uygun ücretler karşılığında ikamet ettiği kamuya ait olan bu konutlar kullanıcılarına uygun ücretin yanı sıra iş yerine ulaşım kolaylığı ve iş dışı alanlarda hobiler geliştirebileceği mekanlar sunmaktadır. Senaryodaki Mesut karakterinin konutu gerçekte de bir lojmandır bu sebeple mekân okuması bakımından gerçekçi veriler sunmaktadır. Mesut ve ailesinin mekânında da öne çıkan bölüm yine misafir odasıdır. Dönemin kadife gabarili döşenmiş koltuk takımları ve tamamlayıcı perde sehpa ve hali orta gelir gurubunun ulaşabildiği mobilyalardır. Ayrıca Mesut'un eşinin tam otomatik çamaşır makinası özlemine Mesut'un olumlu karşılaması ve taksitle alabileceklerini söylemesi 1980'li yıllarda mekanlardaki beyaz eşyalar yeni teknoloji ile üretilenler ile değiştirilmeye başlamaması ve farklı vadelerle taksit kampanyalarının düzenlendiğini belgeler.

Kiracı filmi konut arayışına başka bir açıdan bakarak konut sorununu devletin alacağı radikal kararlar ile çözülebileceğini vurgular. Devlet memurunun aldığı ücret ile nitelikli bir mekân da barınamayacağı ev sahiplerinin keyfi tutumları ile sürekli yer değiştirmek zorunda kalan ailelerin mobilya ve iç mekân donanımlarını sürekli değiştirmek zorunda kalmaları göz önüne serilmektedir. Mekânsal okumalarda öne çıkan özellik misafir odası kavramı açık salona dönüşmüştür ve ailenin gündelik ihtiyaçları için kullanılmaktadır. Ayrıca mekandaki takım olma özelliği gösteren mobilyaların yanı sıra salonun odağını oluşturan kütüphane senaryo mekân anlatımında güçlü bir imgedir.

Yalı filmi yine yapsat konut üretiminin yalı gibi üst bir konutu bile tehdit ettiğini vurgulamakta geçmişe özlem duyan güngörmüş Müzeyyen Hanımın çocukları ile çatışmaları ve mekânından vazgeçmeyen bir annenin dramlarını konu almaktadır. Senaryoda Anadoluhisarı kentin bir köyüdür ve kendine ait bir çevresi vardır İstanbul'a gitmek gibi diyaloglar senaryoda tekrarlanır. Müzeyyen Hanımın çocuklarına göre: Geçmişin bütün birikimlerini barındıran oldukça nitelikli bir yapı ve iç mekânın popüler zevkler uğruna yapsat sektörüne kurban edilmek istemesi ve geri kalmışlığın simgesi olarak nitelendirilmekte yine ailenin gelini Ayten'in babasının evi modern üslubu ile medeniyet ve konforu simgelemektedir. Modern mimarinin ikonik ürünü Marcel Breuer'in tasarımı Wassily Chair isimli sandalye Ayten'in babası için modern zamanların taht göndermesi için kullanılır.

Bir kadında ise Füsün apartman dairesinde yaşamaktadır eşi yoktur beklide yalnızlık ve güvenlilik kaygıları sebebiyle çoklu barınmanın sağlandığı apartman dairesini seçmiştir. Füsün iki çocuğu ve işi arasında yaşam döngüsünü kurmuş nitelikli sayılabilecek bir konutta yaşamaktadır. Konutunun hem çevresel hem iç mimari bakımından donanım eksikliği bulunmamaktadır. Ailenin eşyaları yeni alınmış hissi vermeyen niteliktedir ancak dönemi teknolojik bütün ürünleri mekânda yer almaktadır. Senaryo 90'ların değişen dünya düzeni ve buna ayak uydurmaya çakışan Türkiye'nin manzaralarını da içermektedir. Füsün'un karşısına çıkan erkekler eğitilmiş olmalarına karşın kadının toplum içerisindeki yerini benimsememiş ve kadını sadece evinde üretmesi gereken görüşe sahiptirler. Yine senaryodaki değişen toplum yapısı süpermarket, fast food restoranları ve buz pateni pistleri dönemin dünyadaki popüler mekanlarıdır ve Türkiye yede de bu mekanlar kullanıcılarına hizmet vermektedir.

Bu çalışmada: 1970 ve 2000 yılları arasında toplumsal gelişmeler ekseninde mekânsal arayışlar, mevcut mekanların dönüşümü ve kırılmalar irdelenmiştir. Bu bağlamda 70'lerde hızlanan göç dalgası ve g edenlerin barınağı gecekondular, geleneksel çevrelerde yaşamlarını sürdüren ailelerin konutları ile kurdukları bağ ve konutların çıkar çevrelerinin elinde çok katlı yapılara dönüşme girişimleri, toplumsal sınıf ayrışmasında konutun ve iç mekanın yüklendiği anlam, konut sorununa devletin bakış açısı orta gelirli ailenin açmazları, bir memurun barınmasını kurumunun üstlenmesi ve memurun iç mekana kattığı anlam ile özgürleşmeye çalışan kentli bir kadının yaşam içerisindeki konumu ve konutu ile kurduğu bağ irdelenmiştir. Seçilen rneklerde Milyarder ve Kiracı filmlerinde erkek figürü diğer filmlerde ise kadın figürü ne çıkarılmıştır. Milyarder filmi haricindeki bütün filmler İstanbul'u konu almıştır. Ayrıca seçili örneklerin özelinde dönemsel geçişlerde beğeniler değişse de mobilyanın iç mekân temsili misafir odasından ailenin sosyal durumunu okunması göze çarpan bulgulardandır. Son olarak dar ve orta gelirli ailelerin barınmada ve donanımlı iç mekânda her zaman sorun yaşadığı görülmektedir.

5.KAYNAKLAR

- [1] H. Z. Ülken, Sosyoloji Sözlüğü, İstanbul: Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları Milli Eğitim Basımevi, 1969.
- [2] Y. Hacısalihoğlu, «Kurumsal ve Kavramsal Bir Çözümleme, Mekan - Güç - Çatışma ve Jeopolitik,» *Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Dergisi* , pp. 22-44, 2008.
- [3] B. Güvenç, Kültür Kuramında Bütüncülük Sorunu Üzerine Bir Deneme, Ankara: Haccetepe Basımevi, 1970.
- [4] Ş. Ö. Gür, Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü, İstanbul: YEM Yayınları, 2000.
- [5] Ö. Demirkan ve S. Salbacak, «Modernin Yereldeki İzleri:Giresun Fiskobirlik Yapı Kooperatifi Birlik Evleri,» *Mimarlık Dergisi*, no. 408, pp. 69-73, 2019.
- [6] A. Batur, "Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul: İletişim Yayınları, 1984.
- [7] U. Güner, «Geçmişten günümüze Türk ailesi ve aile medeniyeti,» *Dergi*, 2019.
- [8] S. Yılmaz, "Türk Aile Yapısı" Aile Sosyolojisi, İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2016.
- [9] E. Arcan ve F. Evcı, Mimari Tasarıma Yaklaşım: Bina Bilgisi Çalışmaları, İstanbul: Tasarım Yayın Grubu, 1999.
- [10] A. Rapoport, House Form and Culture, Prentice-Hall International, London: Inc, 1969, pp. 46-9.
- [11] S. Bozdağın, «Modernizm ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür,» İstanbul, Metis Yayınları, 2008.
- [12] L. Corbusier, Toward an Architecture, Getty Research Institute, 2007.
- [13] O. Boyla, Mobilya Tarihi, İstanbul, 2012.
- [14] B. Özer, Yorumlar Kültür Sanat Mimarlık, İstanbul: YEM Yayınları, 1993.
- [15] İ. Bilgin, Aldo Rossi'de Akıl ve Hafıza, İstanbul: Metis Yayınları, 1992, pp. 47-75.
- [16] D. Bedük, *Bilgi / İletişim Çağı ve İç Mekan Tasarımı*, MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Ana Bilim / Ana Sanat Dalı Sanatta Yeterlilik Tezi, 2003.
- [17] D. 1979, T.C. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı,1979-1983 Yayın No, DPT : 1664 Ankara - Nisan 1979.

- [18] P. D. A. N. Çoban, «Cumhuriyetin İlanından Günümüze Konut Politikası,» *SBF Dergisi*, cilt 67, pp. 75-108, 202.
- [19] 1. DPT, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989 YAYIN NO: DPT: 1974.
- [20] 1. DPT, T.C.T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990 - 1994 Yayın no: DPT: 2174.
- [21] D. 1996, T.C.T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ,1996.
- [22] A. Özenç, «Impacts of Immigration on a Contemporary City. Milano: Politecnico di Milano.,» 2013.
- [23] O. Ormanlı, Türk Sinemasında Eleştiri (1.Baskı), İstanbul: Bilişim Yayınevi, 2005.
- [24] «Arkeofili,» [Çevrimiçi]. Available: <https://arkeofili.com/10-maddede-neolitik-yerlesim-catalhoyuk>.

Web Kaynaklar

- Url-1 <<https://arkeofili.com/10-maddede-neolitik-yerlesim-catalhoyuk>>
- Url-2 <<https://www.hurriyetemlak.com>>
- Url-3 <[https:// acikders.ankara.edu.tr](https://acikders.ankara.edu.tr) >
- Url-4 <https://www.youtube.com/watch?v=e9G_v8rBAYo>, BBC Türkçe Radyosu Arşiv Odası: “1970’lerde Dünya ve Türkiye
- Url-5 < <https://tr.euronews.com> >
- Url-6 < www.bbc.co.uk/ >
- Url-7 < <https://panethos.wordpress.com/2018/02/16/a-visual-celebration-of-le-corbusiers-five-unite-dhabitation/>>
- Url-8 < <https://www.archdaily.com> >
- Url-9 < <https://www.arkitektuel.com/farnsworth-evi/>>
- Url-10 < <https://www.idesign.wiki/wassily-chair1925/> >
- Url-11 < <https://www.archdaily.com> >
- Url-12 < <https://www.dezeen.com/2013/01/17/fish-lamps-by-frank-gehry/> >
- Url-13 < <https://www.dezeen.com/2020/05/10/kaoi-modular-ebba-chair-memphis-group-design/> >
- Url-14 < <https://www.youtube.com/watch?v=0-1iHNjFYa4>>, 12 Eylül Belgeseli, 32. Gün Arşivi.
- Url-15 < tr.euronews.com >

Url-16 < <https://www.cumhuriyet.com.tr/galeri-mayis-1977de-neler-olmustu-66901/10> >

Url-17 < <http://eurovisiondream.com/> >

Url-18 < <https://www.bbc.com/> >

Url-19 < <https://www.britannica.com/>>

Url-20 < <https://tr.euronews.com/>>

Url-21 <<https://www.gzt.com/jurnalist/eski-yillarda-kullandiginiz-esyalar-2593922>>

Url-22 < <https://www.youtube.com/watch?v=CL9UmZmzPZ0&t=1121s>>

Url-23 <<https://www.youtube.com/watch?v=qJYljBrFNs0>>

Url-24 <<https://www.trt1.com.tr/diziler/seksenler>>

Url-25 <<https://onedio.com>>

Url-26 <<https://onedio.com>>

Url-27 < <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/3982/diyet>>

Url-28< https://www.youtube.com/watch?v=3ka_r5YAlIA >

Url-29 < <https://www.tsa.org.tr/tr>>

Url-30
<https://www.youtube.com/watch?v=A95oQjqkIxY&list=PLJVrbPdYAFzcz4Ln9bYPIPXzl_95G5DGV >

Url-31 < <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/4954/gulen-gozler> >

Url-32 < <https://www.youtube.com/watch?v=gkvdYmkczPY>>

Url-33 < <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/344/gulsum-ana>>

Url-34 < <https://www.youtube.com/watch?v=jem0WfessD4>>

Url-35 < <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/1495/milyarder>>

Url-36 < <https://www.youtube.com/watch?v=l5qgnAgpDLw>>

Url-37 < <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/3588/kiraci>>

Url-38 < <https://www.youtube.com/watch?v=4nRQCiaSg-U>>

Url-39 < <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/674/yali>>

Url-40 < <http://restoratormimar.com> >

Url-41 < <https://www.izlesene.com/video/yali>>

Url-42 < <https://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/917/bir-kadin>>

Url-43 < <https://www.youtube.com/watch?v=CMzIM556UVg>>